

Ξένα σώματα, ιδεολογία & αποκλεισμός

η περίπτωση του ΣΟΑΠ για το Κέντρο της Αθήνας

εκπ: Κατσικανά Μάνθα

Θέματα Αστικού Σχεδιασμού | Διδ: Ντ. Βαΐου, Μ. Μαντουβάηου

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο | Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

ΔΠΜΣ: Πολεοδομία – Χωροταξία

[σεπτέμβριος 2015]

περιεχόμενα_
[εισαγωγή]_σελ 1

1_υπηρετώντας το «κοινό καλό»: σχεδιαστικός
λόγος και η πολιτική για το σώμα (body
politic)_σελ 3

2_σώμα και χώρος: η έννοια της
κάθαρσης(purification), η εκτόπιση και ο
αποκλεισμός_σελ 5

2.1_η διαλεκτική σώματος-χώρου_σελ 5

2.2_ο δομημένος χώρος_σελ 6

2.3_χώρος και εξουσία_σελ 8

2.4_Μιαρά σώματα
και η έννοια της
κάθαρσης στην
άσκηση εξουσίας_σελ
9

3_χώρος & ιδεολογία: σώματα εκτός τόπου_σελ 11

4. η κάθαρση του χώρου και ο
νεοφιλελευθερισμός στον αστικό
σχεδιασμό_σελ 14

4.1_«σε ποιόν ανήκει
η πόλη;»:
παγκοσμιότητα & τα
ξένα σώματα_σελ 14

4.2_“New Urbanism”: η ρεβανσιστική πόλη και οι νέες
τάξεις_σελ 15

5_διαπολιτισμικότητα, διαφορά και εγκληματικότητα:
η ρητορική της ασφάλειας και ο σχεδιασμός_σελ 18

Η περίπτωση του ΣΟΑΠ για το Κέντρο της Αθήνας

Η συγκυρία των τελευταίων χρόνων: διαπολιτισμικότητα,
αστική διακυβέρνηση και οι λόγοι για το κέντρο της
Αθήνας_σελ 23

Ολοκληρωμένη παρέμβαση στο Κέντρο
της Αθήνας: ΣΟΑΠ, περιγραφή &
στρατηγική_σελ 26

Οι άξονες παρέμβασης_σελ 27

η αφήγηση της «κρίσης του Κέντρου» μέσα από το
ΣΟΑΠ_σελ 28

«Γιατί η πόλη είστε εσείς»: οι κοινωνικές
ομάδες στο σχεδιαστικό όραμα του
ΣΟΑΠ_σελ 30

προτεινόμενες ενέργειες και η πολιτική για το σώμα_σελ 31

προβληματικοί όροι_σελ 35 τα ξένα σώματα_σελ 37

κλείνοντας_σελ 41

[Παράρτημα]_σελ 43

[Βιβλιογραφία]_σελ 49

[Εισαγωγή]

Στην εργασία αυτή επιχειρείται να ερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο ο σχεδιασμός, και ειδικότερα ο αστικός σχεδιασμός, είναι δυνατόν να διέπεται από ιδεολογικές αρχές, οι οποίες καθοδηγούν σχεδιαστικό όραμα, και πώς αυτό εκφράζεται μέσα από μια πολιτική για το σώμα, διατρέχοντας τα σχεδιαστικά κείμενα και τις πολιτικές, σε ένα όχι τόσο εμφανές επίπεδο. Στο πρώτο μέρος, μέσα από τη σχέση του σώματος με τον δομημένο χώρο μελετώνται οι διαδικασίες νοηματοδότησης των τόπων και οι τοποθετήσεις των σωμάτων σε αυτούς. Παράλληλα, γίνεται προσπάθεια να διερευνηθεί πως η ταξινόμηση των σωμάτων στον χώρο αποτελεί προϊόν σχέσεων εξουσίας και ιδεολογίας. Στο δεύτερο μέρος, η ανάλυση των παραπάνω εννοιών μεταφέρονται συγκεκριμένα στον αστικό σχεδιασμό, στα πλαίσια της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας και στην πολιτική σώματος που την συνοδεύει, δημιουργώντας αποκλεισμούς και κοινωνικό-χωρικές και οικονομικές ιεραρχίες. Στο τρίτο μέρος, μελετάται η περίπτωση του ΣΟΑΠ για το κέντρο της Αθήνας, αφού το κείμενο της ολοκληρωμένης πρότασης, αποτέλεσε την αφορμή για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα. Μέσα από την μελέτη της γενικότερης συγκυρίας της κρίσης, των τελευταίων ετών, των λόγων για το κέντρο της Αθήνας και την «υποβάθμιση» του εξετάστηκε κατά πόσο στο σχέδιο υιοθετούνται λόγοι και ρητορικές που «ξεφεύγουν» από την ερευνητική διαδικασία και, σαν αποτέλεσμα, παράγουν μια πολιτική που δημιουργεί «ξένα», «εκτός τόπου» σώματα, μέσα από ιδεολογικά φορτισμένες αναπαραστάσεις του αστικού χώρου και της κοινωνικής πραγματικότητας.

1_υπηρετώντας το «κοινό καλό»: σχεδιαστικός λόγος και η πολιτική για το σώμα (body politic)

Σύμφωνα με την Barbara Hooper (2002), συχνά, ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται ο χώρος μέσα από τον σχεδιασμό, αναδεικνύει την δυναμική ενός αρνητικού «πριν» και ενός θετικού, διάφανου και άσπιλου «μετά». Μέσα από αυτή την αφήγηση, αιτιολογείται το ίδιο το σχεδιαστικό όραμα. Η πραγματικότητα αναπαριστάται μέσα από τις αναγνώσεις των σχεδιαστών για αυτή αλλιώς και μέσα από τις προθέσεις για την ανάπτυξη και την αλληλαγία, για την τάξη και την ρύθμιση των τοποθετήσεων σωμάτων και νοσημάτων, όλα επηρεασμένα, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, από ένα ευρύτερο ιδεολογικό υπόβαθρο μέσα από το οποίο φιλτράρεται το σχεδιαστικό όραμα.

Υπηρετώντας το «κοινό καλό», στα κείμενα που συνοδεύουν τις διάφορες σχεδιαστικές προτάσεις, εκτιμώνται οι αδυναμίες, τα προβλήματα, και οι ανάγκες της περιοχής στην οποία καλείται να παρέμβει ο σχεδιασμός. Οι προτάσεις συνοδεύονται από αιτιολογικές εκθέσεις στις οποίες η υπάρχουσα κατάσταση αναλύεται και αξιολογείται. Όμως, πως ορίζεται το «κοινό καλό»,

σε ένα πολυπολιτισμικό και ετερογενές αστικό περιβάλλον, όπως αυτό των σύγχρονων πόλεων, που χαρακτηρίζεται συχνά από μεγάλες ανισότητες και αντιθέσεις;

Κατά τη διαδικασία ορισμού αυτού του «κοινού καλού» ο σχεδιασμός καταλήγει αναπόφευκτα να εμπεριέχει ιδεολογικές επιλογές οι οποίες καθοδηγούν τις προτεραιότητες και τις ιεραρχήσεις του: είναι αυτές που θα τον οδηγήσουν τον σχεδιαστή, άλλοτε συνειδητά και άλλοτε όχι, στο ποιές ανάγκες θα «αφουγκραστεί» και σε ποιο βαθμό. Έτσι, ο σχεδιαστικός λόγος και οι προτάσεις φαίνεται να διέπονται από συγκεκριμένες ιδεολογικές παραδοχές και αντιλήψεις, οι οποίες γίνονται εμφανείς όχι μόνο στην ίδια την σχεδιαστική πορεία, από την αρχική ανάλυση-εκτίμηση έως την ολοκληρωμένη πρόταση.

Οι επιλογές, οι κατηγοριοποιήσεις, οι κλίμακες, η παράθεση ποσοτικών και στατιστικών δεδομένων, ο προσδιορισμός των αναγκών και των προβλημάτων φαίνονται συχνά, περισσότερο να αιτιολογούν μια προδιαγεγραμμένη σχεδιαστική πορεία, παρά να οδηγούν τον σχεδιαστή στον εντοπισμό των αναγκών της κάθε περιοχής και των κοινωνικών ομάδων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Στην προδιαγεγραμμένη αυτή πορεία, το «κοινό καλό», η «αναζωογόνηση», ο «εξευγενισμός» και άλλες επιδιώξεις που εμφανίζονται συχνά στις διάφορες προτάσεις, προσδιορίζονται αναπόφευκτα από τις επικρατούσες κοινωνικές ομάδες, τόσο σε κοινωνικό, όσο και σε διοικητικό επίπεδο. Στην περίπτωση αυτή, εμφανίζεται αυτό που οι Bingaman, Sanders & Zorach χαρακτηρίζουν ως «ουτοπική μωπία» κατά την οποία οι σχεδιαστές «εστιάζουν τα οράματά τους στις ζώες, τις εμπειρίες, και τις επιθυμίες κάποιων ατόμων, ενώ μοιάζουν να παραμένουν τυφλοί σε αυτές άλλων» (Bingaman, Sanders & Zorach, 2002).

Παράλληλα, τα κείμενα αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο, το οποίο ορίζει τι επιτρέπεται και τι όχι στα πλαίσια του σχεδιαστικού οράματος: ο λόγος που υιοθετούν μετατρέπεται σε ένα εργαλείο για την διαχείριση της «τέλειας τάξης» μέσω κανόνων, κανονισμών και νομοθεσίας (Markus, 2002). Αυτή η «τέλεια τάξη» μεταφράζεται σε άμεσους-κυριολεκτικούς και έμμεσους-συμβολικούς αποκλεισμούς από τον δημόσιο χώρο και το δικαίωμα στην χρήση του και σε άτυπες ιεραρχήσεις «ιδανικών» τύπων πολιτών από την μία και επικίνδυνων, μολυσματικών σωμάτων και συμπεριφορών από την άλλη. Τα κείμενα και οι προτεινόμενες ενέργειες του σχεδιασμού ενσωματώνουν έτσι, στον πυρήνα τους πέρα από την πολιτική για τον χώρο, και την πολιτική για το σώμα (body politic) στα πλαίσια της επιθυμητής και υγιούς χρήσης του δημόσιου χώρου, όπως οι παραπάνω έννοιες ορίζονται από τον σχεδιαστή, παράλληλα με την υιοθέτηση, εδραίωση και αναπαραγωγή γεωγραφικών κανονικότητας και ελέγχου.

Όπως θα αναλυθεί και στην συνέχεια, η ίδια η υλική παρουσία του σώματος στο χώρο και πολλές φορές ακόμα και η θεώρηση του ιδανικού πολίτη(και του δικαιώματος του πολίτη) και του ιδανικού χρήστη, συναρτώνται με την φυλή, την έμφυλη ταυτότητα, την εθνικότητα και την τάξη, έννοιες που σχετίζονται άμεσα με την «κάθαρση»(purification) του αστικού χώρου.

Παράλληλα η πολιτική για το σώμα που εντοπίζεται σε ένα «ενδόμυχο επίπεδο στα πλαίσια του σχεδιαστικού οράματος και των προθέσεων του σχεδιασμού, σχετίζεται άμεσα με την αναπαράσταση της πραγματικότητας που αποτυπώνεται στα σχέδια και του λόγους για αυτήν που ο σχεδιασμός ενσωματώνει.

2_σώμα και χώρος: η έννοια της κάθαρσης(purification), η εκτόπιση και ο αποκλεισμός

2.1_η διαλεκτική σώματος-χώρου

Σύμφωνα με την Elizabeth Grosz ως σώμα ορίζεται «μια συμπαγής υλική και ζωντανή οργάνωση σάρκας, οργάνων, νεύρων μυών και σκελετικής δομής, στοιχεία στα οποία αποδίδεται μια ενότητα, συνοχή και οργάνωση, μέσα από τη φυσιολογική, και κοινωνική εγγραφή σε αυτά, ως επιφάνεια και ωμή ύλη, μιας συνεκτικής ολότητας»(Grosz,1995).

Η ολότητα αυτή μένει ουσιαστικά ανοηκλήρωτη μέχρι οι δυνατότητές της και η υλικότητά της να ενεργοποιηθούν κοινωνικά και πολιτισμικά, μέσα από διαδικασίες διαχείρισης, «πειθαρχούμενα σε κάθε εποχή και πολιτισμό, μέσα από αυτό που ο Foucault αποκαλεί "μικροτεχνολογίες εξουσίας"» (Grosz,1995). Τότε, «η ολότητα αυτή γίνεται το *ανθρώπινο σώμα*, αυτό που ορίζει τα όρια της εμπειρίας και της υποκειμενικότητας [...] και τελικά τα όρια του Άλλου ή της Συμβολικής Εξουσίας(της γλώσσας και της κοινωνικής τάξης[order] όπως αυτή εμφανίζεται μέσα από ένα σύνολο κανόνων)» (Grosz,1995).

Έτσι το σώμα παράγεται μέσα από τρόπους φυσιολογικούς, κοινωνικούς, σεξουαλικούς και διαλεκτικούς ή αναπαραστατικούς, και τα σώματα με τη σειρά τους, πραγματοποιούν επανεγγραφές και προβολές, τα ίδια, στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, με τρόπο με τον οποίο αυτό το περιβάλλον καταλήγει να παράγει και να αντικατοπτρίζει την μορφή και τις

επιθυμίες των σωμάτων. Το σώμα και το περιβάλλον, μάλιστα παράγουν το ένα το άλλο, ως μορφές του υπέρ-πραγματικού, ως δομές προσομοίωσης οι οποίες έχουν καταλάβει και μετασχηματίσει την όποια πραγματικότητα καθένα από αυτά μπορεί να έχει ενσωματώσει στην εικόνα του για το άλλο (Grosz, 1995).

Η διαλεκτική που περιγράφει η Elizabeth Grosz δεν βασίζεται σε μία ισομορφική σχέση, όπου τα δυο στοιχεία επηρεάζουν το ένα το άλλο στον ίδιο βαθμό. πρόκειται για μια πολύπλοκη, πολυδιάστατη και συνεχή σχέση, κατά την οποία τα ερεθίσματα, οι πληροφορίες και οι αναπαραστάσεις ανατροφοδοτούν συνεχώς τον διάλογο μεταξύ του χώρου και των σωμάτων διαμορφώνοντας καταστάσεις ευαίσθητες και ευμετάβλητες.

2.2_ο δομημένος χώρος

Όταν από την διαλεκτική του σώματος με τον χώρο περνάμε συγκεκριμένα στην διαλεκτική του ανθρώπινου σώματος με το δομημένο χώρο(και τον αστικό χώρο) τότε τα πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τα οποία εκφράζονται στα υλικά σώματα, βρίσκονται σε άμεση συνδιαλλογή με τον χώρο της πόλης που καταλαμβάνουν, αλληλά και σε συνδιαλλογή μεταξύ τους , πλέον, ως άτομα τα οποία αναπτύσσουν πρακτικές καθημερινότητας και επιβίωσης, δέχονται, ασκούν και διαμορφώνουν εξουσία και έλεγχο, αντιστέκονται, παραβιάζουν και εδραιώνουν όρια, σύνορα, και εδαφικότητες και διαπλέκονται με τον χώρο μέσα από συνδέσεις, ροές και διαδρομές. Για την Grosz ο αστικός χώρος- η πόλη αποτελεί ένα πολύπλοκο, διαδραστικό δίκτυο το οποίο ενώνει με ένα άμεσο τρόπο ένα ποικίλες κοινωνικές δραστηριότητες, διεργασίες και σχέσεις, με έναν αριθμό φαντασιακών και πραγματικών, προβαλλόμενων ή απτών αρχιτεκτονικών, γεωγραφικών, πολιτικών και δημόσιων σχέσεων. Η πόλη παρέχει την τάξη και την οργάνωση η οποία αυτόματα συνδέει σώματα που έως τότε δεν σχετίζονται μεταξύ τους και στα οποία η υλικότητά τους παράγεται κοινωνικά, σεξουαλικά και διαλεκτικά (Grosz, 1995).

Η παραγωγή του χώρου εδώ, όπως ορίζεται και μέσα από το έργο του Lefebvre, δεν έχει να κάνει με την παραγωγή ενός απλού «δοχείου», ενός προϊόντος, το οποίο θα φιλοξενήσει τις διάφορες δραστηριότητες και σχέσεις, αλλά αποτελεί και η ίδια μέρος αυτών των σχέσεων, εμπεριέχοντας στρατηγικές, ιεραρχήσεις και επιδιώξεις.

Έτσι, ο Lefebvre προτείνει ότι η κοινωνική παραγωγή του χώρου πραγματοποιείται μέσω τριών διαφορετικών αλληλά αλληλοεπηρεαζόμενων διαδικασιών. Αυτή η τριμερής διαλεκτική (dialectique de triplicate), όπως την

ονομάζει αποτελεί προσέγγιση μιας κοινωνικής θεωρίας του χώρου, όπου η κάθε μία πλευρά βρίσκεται σε σχέση με τις άλλες δύο, συνυπάρχουν και όλες μαζί συναποτελούν το χώρο. Αναλυτικότερα, η τριμερής διαλεκτική περιλαμβάνει:

α) τις χωρικές πρακτικές” (Ο υλικός ή λειτουργικός χώρος), τις συνηθισμένες χωρικές συμπεριφορές που μπορεί κανείς να αντιληφθεί, με όλες τους τις αντιφάσεις. Εδώ εξετάζονται οι φυσικές και υλικές ροές, μετακινήσεις και συσχετίσεις στο χώρο, η πραγματικότητα της πόλης και οι ρουτίνες της δουλειάς, τηςσχόλης, της ιδιωτικής ζωής –όλα όσα εξασφαλίζουν την παραγωγή και την κοινωνική αναπαραγωγή.

β) τις αναπαραστάσεις του χώρου (Ο χώρος ως κωδικοποιημένη γλώσσα), αντιλήψεις του χώρου που συγκροτούν τις ιδέες μας για το τι είναι δυνατό. Εδώ η αναφορά είναι στο χώρο των επιστημόνων, των πολεοδόμων, των τεχνκρατών–όλων εκείνων που ορίζουν τι είναι χώρος (τα σημεία, τις σημασίες και τους κώδικες που επιτρέπουν να καταλάβουμε τις κοινωνικές πρακτικές).

γ) τους χώρους αναπαράστασης(ο άμεσα βιωμένος χώρος) και το λόγο για το χώρο ,χώρους που παράγονται από το σώμα στις καθημερινές πρακτικές. Οι χώροι αναπαράστασης παραπέμπουν στο βιωμένο χώρο, μέσω αναπαραστάσεων και συμβόλων ο χώρος των κατοίκων και των χρηστών, αλλιώς και στο χώρο κάποιων καλλιτεχνών και φιλοσόφων, που φαντάζονται νέες σημασίες ή δυνατότητες χωρο-κοινωνικών πρακτικών

Επιστρέφοντας στην διαλεκτική της Grosz(1995) για τα σώματα στον αστικό χώρο, αυτός μέσα από την δομή του, διαχωρίζει και ορίζει τις επιμέρους κοινωνικές «τοποθετήσεις» και τοποθεσίες που καταλαμβάνουν τα άτομα και οι ομάδες, προσανατολίζοντας τις διάφορες κοινωνικές σχέσεις. Έτσι εδραιώνονται έμμεσες αλληλά και απρόπτες, βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες διασυνδέσεις μεταξύ των ατόμων, των κοινωνικών ομάδων και των τμημάτων του χώρου:

«Αυτοί οι χώροι, τα τμήματα και οι διασταυρώσεις είναι οι ρόλοι και τα μέσα σύμφωνα με τα οποία τα σώματα ατομικοποιούνται, έτσι ώστε να γίνουν υποκείμενα. Η δομή και η διάταξη μιας πόλης, παράλληλα, παρέχουν και οργανώνουν την κυκλοφορία της πληροφορίας και δομούν την ίδια την κοινωνική και την τοπική πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Τελικά, η μορφή της πόλης και η δομή της παρέχουν ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο κοινωνικοί κανόνες και προσδοκίες εσωτερικεύονται ή γίνονται αντικείμενο οικειοποίησης, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η κοινωνική συμμόρφωση ή η θέση της κοινωνικής περιθωριακότητας σε μία ασφαλή και εδραιωμένη απόσταση. Αυτό σημαίνει ότι η πόλη πρέπει να ειπωθεί ως ο πιο άμεσα συμπαγής τόπος για της παράγωγη και κυκλοφορία της εξουσίας.»

2.3_χώρος και εξουσία

Ο δομημένος χώρος, όμως, μέσα από τις παραπάνω διαστάσεις μετατρέπεται όπως προαναφέρθηκε, σε έναν τόπο στον οποίο ασκείται εξουσία. Τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες υπόκεινται σε πολλαπλές διαδικασίες ελέγχου, ρύθμισης και κατανομής, στον χώρο, των δραστηριοτήτων και των σχέσεων που αναπτύσσουν. Οι διαδικασίες αυτές πολλαπλές φορές ξεκινούν από το κοινωνικό σώμα- από το επίπεδο της κοινωνικής ομάδας- και φτάνουν έως το ατομικό υλικό σώμα και αντίστροφα. Οι διαδικασίες αυτές δεν είναι πάντοτε εμφανείς ενώ συχνά εμπεριέχονται στις διάφορες πρακτικές και πολιτικές ρύθμισης και παραγωγής του χώρου, μέσα από τα προνόμια και τους αποκλεισμούς που παράγουν.

Η εξουσία που ασκείται μέσω της σχέσης σώματος-χώρου, στα πλαίσια των κοινωνικών ιεραρχήσεων, θα μπορούσε εδώ να περιγραφεί από την έννοια της «συμβολικής κυριαρχίας» σε συνδυασμό με την ανάγνωση της θέσης αυτής από τον Wacquant. Σύμφωνα με τον ορισμό του Bourdieu για την «συμβολική κυριαρχία», πρόκειται για μια κυριαρχία ασκούμενη στο όνομα μιας αρχής συμβολικής (μιας γλώσσας, ενός τρόπου ζωής, σκέψης ή συμπεριφοράς), η οποία είναι γνωστή και αναγνωρισμένη εξίσου από τους κυρίαρχους και κυριαρχούμενους στο πεδίο στο οποίο αυτή ασκείται (Bourdieu, 2007). Παράλληλα, η συμβολική εξουσία είναι μια μορφή εξουσίας που ασκείται στα σώματα: «...άμεσα, και ως δια μαγείας, έξω από κάθε σωματικό καταναγκασμό», ενεργοποιώντας το habitus που έχει εναποθέσει η εργασία εγχάραξης και ενσωμάτωσης στα δρώντα υποκείμενα και δρώντας σαν «διακόπτης, δηλαδή με την ελάχιστη σπατάλη ενέργειας». Είναι μια αόρατη εξουσία που απαιτεί τη συνενοχή εκείνων που δεν θέλουν να ξέρουν ότι την υφίστανται ή και ότι την ασκούν (Bourdieu, 1999). Στην θέση του Bourdieu ότι η συμβολική εξουσία συμβάλλει στην δημιουργία και την αποδόμηση των ομάδων, διαιρώντας το χώρο, έτσι ώστε να κινεί ή να ακινητοποιεί τα φερόμενα μέλη τους, ο L. Wacquant προσθέτει την « κομβική μεσολάβηση του τόπου ως τόπος που περιέχει την ύλη, κοινωνικό σταυροδρόμι, και φαντασιακού (mental imagery), ο οποίος φέρει ένα βαθιά συναισθηματική φόρτιση μέσα από την οποία, συλλογικότητες θα αναδυθούν (ή όχι) μέσω των αγώνων τους για την εδραίωση των διεκδικήσεων τους στο κτισμένο περιβάλλον»(Wacquant, Slater, Pereira, 2014).

Ο χώρος δηλαδή, φορτισμένος μέσα από τις διάφορες σχέσεις εξουσίας που ασκούνται μεταξύ των σωμάτων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν, αποκτά και ο ίδιος μια συμβολική φόρτιση, και γίνεται χώρος που διεκδικείται, προσφέρει ερεθίσματα και εμπειρίες μέσω των καθημερινών πρακτικών των

ατόμων και των κοινωνικών ομάδων. Μέρος της άσκησης της παραπάνω κυριαρχίας, όμως, αποτελεί η ταξινόμηση των σωμάτων στα διάφορα συστήματα (κοινωνικής, ηθικής, ταξικής) ιεράρχησης. Όπως θα δούμε και στην συνέχεια, συχνά, οι ιεραρχήσεις αυτές κυμαίνονται μεταξύ του καλού και του κακού, του ασφαλούς και του επικίνδυνου, του καθαρού και του μισητού.

2.4_Μισρά σώματα και η έννοια της κάθαρσης στην άσκηση εξουσίας

Η έννοια του μισητού-ρυπαρού σώματος και του μολυσματικού Άλλου εμφανίζεται στη μελέτη του χώρου συχνά μέσα από το έργο των Mary Douglas και Julia Kristeva. Στο έργο της Douglas κυριαρχούν οι έννοιες της τελετουργικής ακαθαρσίας και μιαιρότητας, η βεβήλωση και η απέχθεια ενώ η ίδια διερευνά χειρονομίες διαχωρισμού, τακτικές ταξινόμησης και τελετουργίας, μίανσης και καθαρισμού, μέσα από μια συστημική-δομιστική προσέγγιση, αυτής της «ύλης εκτός τόπου» (Αθανασίου,2007). Από την άλλη, η Kristeva, βασισμένη στο έργο της Douglas και του Bataille για το σώμα ως κοινωνικό σύμβολο, στο οποίο εκφράζονται εξουσίες και απειλές για την κοινωνική δομή, χρησιμοποιεί την ψυχανάλυση και την ανθρωπολογία για να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους, ένα πολιτισμικό και θρησκευτικό πλαίσιο μπορεί να χαράξει τα σύνορα του καθαρού και του ακάθαρτου, του επιτρεπτού και του ανεπίτρεπτου στην συγκρότηση του υποκειμένου, μέσα από την έννοια της αποκειμενοποίησης.

Και οι δύο θεωρίες έχουν δεχτεί κριτικές αλλήλα ταυτόχρονα, μέσα από την κριτική και την ανάλυση, στα πλαίσια διαφόρων επιστημονικών πεδίων και πρακτικών, με την παράλληλη ανάγνωσή τους με το έργο θεωρητικών όπως ο Foucault και ο Bourdieu, έχουν μετασχηματιστεί και εμπλουτιστεί, σε βαθμό που να μας παρέχουν την δυνατότητα να κατανοήσουμε τις διαδικασίες κοινωνικής και πολιτισμικής ταξινόμησης αλλά και την χωρική τους διάσταση, κυρίως μέσα από την άσκηση της εξουσίας και τη δημιουργία αποκλεισμών. Οι παραπάνω έννοιες αποτελούν πυρήνα των πρακτικών μέσα από τις οποίες εξασφαλίζεται η τάξη και η ρύθμιση του χώρου και των κοινωνικών σχέσεων που διαδραματίζονται σε αυτόν, αποκλείοντας, εκτοπίζοντας και αποβάλλοντας, συμβολικά και κυριολεκτικά τα μισρά, απειθάρχητα, προβληματικά και απρόβλεπτα σώματα, όπως αυτά ορίζονται από μια επικρατούσα νοοτροπία/λήγο (normative fiction). Το άγχος και η ανησυχία που προξενούν αυτά τα σώματα, ατομικά ή κοινωνικά, διαταράσσουν τις ισορροπίες της κοινωνικής και χωρικής ταξινόμησης, τις «φυσιολογικές» και καθορισμένες σχέσεις και θέσεις των σωμάτων μέσα στο χώρο. υπό μια πιο συμβολική ανάγνωση των παραπάνω εννοιών, «περιορίζοντας την βρωμιά

κάθε είδους, Βρισκόμαστε μπροστά σε μια αένη διαδικασία, χωρική και οπτική διάταξης και αναδιάταξης του περιβάλλοντος»(Douglas,)

Όπως αναφέρει η Αθηνά Αθανασίου στην ανάλυση του έργου των Mary Douglas και Julia Kristeva , «εξασφαλίζοντας τις οριοθετήσεις του πολιτισμικά διανοητού, η τελετουργική αποπομπή του κοινωνικού αποκειμένου επιτελεί μια κανονιστική και κανονικοποιητική λειτουργία» (Αθανασίου, 2007). Συνεχίζει, «πρόκειται για εκφορές των βίαιων διακλίσεων, εξαλείψεων, οροθετήσεων, απονομιμοποιήσεων και αποκλεισμών μέσω των οποίων αρθρώνεται το πολιτισμικά θεμιτό, διανοητό, και βιώσιμο στο επίπεδο του λόγου και σε κοινωνικά συμφραζόμενα σχέσεων εξουσίας» (Αθανασίου, 2007). Στο σημείο το έργο της Judith Butler για «σώματα που έχουν σημασία/σημαίνουσα υπόσταση» (*bodies that matter*) αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο, μέσα από τις παραπάνω διαδικασίες, «τα σώματα που επιτυγχάνουν να αξιολογηθούν και να αναγνωριστούν ως βιώσιμα και διανοητά, είναι αυτά που υλοποιούν το κανονιστικό πρόταγμα»(Αθανασίου, 2007).

Στην παραγωγή του χώρου και τον σχεδιασμό της πόλης, τα σώματα τα οποία αποτυγχάνουν σε αυτή την αξιολόγηση είναι και αυτά τα οποία αδυνατούν να υπηρετήσουν και να αναδείξουν το σχεδιαστικό και αναπτυξιακό όραμα μέσω της δράσης τους και της παρουσίας του στον σχεδιασμένο χώρο. Πρόκειται για σώματα, πολλές φορές ήδη στιγματισμένα σε κοινωνικό επίπεδο και για συμπεριφορές που συναρτώνται με βιολογικά χαρακτηριστικά ως φυσικές ουσίες και ανεπάρκειες που πρέπει να απομακρυνθούν από ένα υγιές κοινωνικό σώμα. Σε συνδυασμό με ήδη εδραιωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις για θέματα ταυτότητας και συχνά, για την ορατότητα αυτής, ο απειλητικός Άλλος παίρνει μορφή στην εικόνα και την παρουσία στο χώρο συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Ο Goffman, αναφερόμενος σε διάφορες κατηγορίες ατόμων οι οποίες φέρουν ένα συγκεκριμένο κοινωνικό στίγμα, εξηγεί: «... πόρνες, ναρκομανείς, ανήλικοι παραβάτες, εγκληματίες, τσιγγάνοι, πανηγυρτζήδες, αλήτες, μπεκρήδες, ...ομοφυλόφιλοι και αμετανόητοι φτωχοί των πόλεων. Αυτοί είναι οι άνθρωποι που πιστεύεται ότι εμπλέκονται σε ένα είδος συλλογικής άρνησης της κοινωνικής τάξης. Θεωρούνται ανίκανοι να αξιοποιήσουν τις υπάρχουσες ευκαιρίες για προαγωγή στις διάφορες αναγνωρισμένες οδούς της κοινωνίας, δείχνουν έκδηλη ασέβεια προς τους καλύτερους τους, στερούνται ευσέβειας, αντιπροσωπεύουν εμπλοκές στο σύστημα κινήτρων της κοινωνίας.» (Goffman, 1963). Επάνω την έννοια αυτή της απόκλισης, ο Takahashi (1997) ορίζει την αποκειμενοποίηση και τον κοινωνικο-χωρικό στιγματισμό σε συνάρτηση με την «κοινωνική παραγωγικότητα», σύμφωνα με την απώλεια της οποίας η «ανευθυνότητα» και η «αεργία» αναπαριστούν την απώλεια ελέγχου και την καταστροφή της

«φυσικής κανονικότητας» τόσο στην πολιτική για το σώμα όσο και στο ίδιο το ατομικό σώμα, ως τακτικές ταξινόμησης στον σύγχρονο καπιταλισμό.

Το αποκείμενο εδώ αποτελεί «το έξω, το απόβλητο, του οποίου η παρουσία είναι απαραίτητα για την κατασκευή των κατηγοριών της υποκειμενικότητας, μέσα από τις οποίες ορίζεται η ίδια η αποκειμενοποίηση, αφού με τη σειρά της μαρκάρει τα όρια των παραπάνω υποκειμένων» (Sommers, 1998).

Αυτές είναι και οι ομάδες οι οποίες συνήθως αποτελούν τα «απόβλητα» κοινωνικά θύματα του σχεδιασμού και των πολιτικών, με τους μετανάστες και πρόσφυγες, να προστίθενται τα τελευταία χρόνια στους Άλλους πληθυσμούς των πόλεων. Το πώς όμως αυτά τα σώματα και ο χώρος τους αξιολογούνται και ταξινομούνται στα πλαίσια της παραπάνω διαδικασίας, εμπεριέχει παραδοχές ιδεολογικού χαρακτήρα, οι οποίες διατρέχουν συχνά την παραγωγή, οργάνωση και τον σχεδιασμό του χώρου.

3_χώρος & ιδεολογία: σώματα εκτός τόπου

Ο τόπος, ως «κοινωνικός και βιωμένος χώρος», συνοδεύεται από *προσδοκίες* για την συμπεριφορά οι οποίες σχετίζονται με μια συγκεκριμένη θέση κάθε φορά στην κοινωνική δομή των δραστηριοτήτων στο χώρο. Όταν αυτές οι προσδοκίες εξυπηρετούν τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται στην κορυφή των κοινωνικών ιεραρχιών, μπορούν να περιγραφούν ως ιδεολογικές. Ως ιδεολογία εδώ δεν ορίζεται απλά ένα σύνολο ιδεών: «είναι ιδέες που επηρεάζουν και οδηγούν τις διάφορες ενέργειες». Αυτές οι ενέργειες αναφέρονται ως «πρακτική». Για τον Žizek, «ιδεολογία» μπορεί να χαρακτηρίζει τα πάντα, από μια συλλογιστική στάση (*contemplative attitude*) η οποία να παραγνωρίζει την εξάρτηση της από την κοινωνική πραγματικότητα, έως ένα σύνολο πεποιθήσεων, στα πλαίσια του αναγκαίου μέσου πραγμάτωσης των σχέσεων των ατόμων σε μια κοινωνική δομή, ακόμη και έως ψευδείς ιδέες οι οποίες νομιμοποιούν μια κυρίαρχη πολιτική ιδεολογία (Žizek, 2010).

Το περιβάλλον αναγκάζει τα άτομα να συσχετίσουν τις πεποιθήσεις με τις πράξεις τους. Έτσι τα άτομα «διαβάζουν» τους τόπους μέσα από την δράση που αναπτύσσουν σε αυτά. Οι προσδοκίες που προαναφέρθηκαν εμφανίζονται ως «φυσικές» και αυτονόητες, ενώ άλλες περιγράφονται από τον νόμο. Το αυτονόητο όμως αυτό βασίζεται σε ένα «κοινό νομ». Ο Cresswell παραθέτει εδώ την ιδέα του Gramsci για την ηγεμονία: στα άτομα δεν επιβάλλεται απλά μια ηγεμονία αλλά οι επικρατούσες κοινωνικές ομάδες

επιμένουν ότι οι επιδιώξεις και οι αντιλήψεις τους ωφελούν και αφορούν και τις υπόλοιπες. Έτσι η κυριαρχία επιτυγχάνεται μέσα από τον λεγόμενο «κοινό νου» ο οποίος ορίζει ποιο είναι το «κοινό καλό».

Για τον Bourdieu ο «κοινός νους» ως μηχανισμός κυριαρχίας περιγράφεται μέσα από την έννοια των ορίων: αυτός προσφέρει την αίσθηση της θέσης του κάθε ατόμου η ομάδας στο χώρο αλληλά και στην κοινωνική ζωή. Όμως, η αίσθηση αυτή δεν αφορά τον εαυτό αλληλά και τον Άλλο, αφού η αντίληψη του ατόμου για την θέση του δομείται μέσα από την μη-θέση του Άλλου, αυτού που βρίσκεται «εκτός τόπου». Δηλαδή, ο τόπος αποτελεί ένα από τους πιο άμεσους τρόπους ώστε κάποιος να νιώσει ότι ανήκει κάπου, επαναπροσδιορίζοντας την θέση του Άλλου.

Ο Cresswell (1996) κάνει λόγο για την «πρέπουσα» ή «αρμόζουσα» χρήση ενός τόπου, η οποία εμφανίζεται «φυσικοποιημένη», όμως στην πραγματικότητα, έχει διαμορφωθεί και ορισθεί από τους κανόνες και τις ταξινομήσεις των συστημάτων κυβερνησιμότητας. Στην αρμόζουσα χρήση των τόπων ενσωματώνονται πρωτόκολλα χρήσεων αλληλά και νοηματοδοτήσεις του χώρου οι οποίες δεν αποτελούν φυσικό επακόλουθο αλληλά προϊόν σχέσεων εξουσίας (Cresswell, 1996).

Χρησιμοποιώντας την μεταφορά του χώρου ως κειμενικό σύστημα, ο Cresswell ισχυρίζεται ότι οι τόποι υπόκεινται σε σηματοδοτήσεις καθώς τα άτομα υπάρχουν και δρουν σε αυτούς και τους υποβάλλουν σε ερμηνείες, στα πλαίσια των καθημερινών πρακτικών. Έτσι, και σε αυτή την περίπτωση, οι αναγνώσεις και οι ερμηνείες ενός τόπου από το άτομο η από μια κοινωνική ομάδα, πραγματοποιούνται παράλληλα με ένα σύστημα ιεραρχημένων νοημάτων: αναγνώσεις ευνοημένες, αποδεκτές, αποτρεπτικές, αιρετικές, μη-φυσικές, επικρατούσες και μη-επικρατούσες. Έτσι, σχηματίζονται οι διάφορες «κανονικοποιημένες γεωγραφίες» (Cresswell, 1996)., οι οποίες φανερώνουν ουσιαστικά «ποιος ανήκει που», διαμορφώνονται από την επικρατούσα κοινωνική ομάδα μέσω του κοινού νου και από τις κανονικοποιητικές κοινωνικές διεργασίες που εγγράφονται στο χώρο και στον πυρήνα τους κρύβουν διαφορετικές πολιτισμικές και ιδεολογικές αξίες οι οποίες συγκρούονται.

Στον αστικό χώρο, η έννοια των ορίων και των κανονικοποιητικών γεωγραφιών ορίζεται όχι μόνο μέσα από τις καθημερινές πρακτικές αλληλά κυρίως μέσα από ένα νομοθετικό πλαίσιο αλληλά και σχεδιάζεται και διαμορφώνεται από τον ίδιο τον σχεδιασμό, συχνά κρατώντας τον καθένα στην θέση(όταν αυτή υπάρχει) που του αναλογεί. Το κλειδί της ιδεολογικής θεώρησης του χώρου μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις και τις σχέσεις εξουσίας, σύμφωνα με τον Cresswell, αποτελεί το δίπολο «εμείς»/ «αυτοί», το

οποίο μεταφράζεται σε ταξινομήσεις και διαφοροποιήσεις ατόμων, ομάδων και συμπεριφορών σε συνάρτηση με το χώρο στον οποίο εντοπίζονται. Οι γεωμετρικές- οι χωρικές κατηγοριοποιήσεις μέσα από τις οποίες ο βιωμένος κόσμος χαρτογραφείται, βιώνεται και πειθαρχείται, επιβάλλουν μέσα από τις ταξινομήσεις ανωτερότητες και κατωτερότητες.

Αυτές οι κανονικοποιημένες γεωγραφίες συχνά ενσωματώνονται στο σχεδιασμό ενώ άλλες φορές ο ίδιος τις παράγει, και που σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, αποτελούν προϊόν διεργασιών ιδεολογικής φύσης, αφού πρόκειται για έννοιες που παράγονται (άμεσα ή έμμεσα) από συγκεκριμένους διακριτούς θεσμούς με τους οποίους αυτός συνδιαλέγεται, πολύ κοντά σε αυτό που ο Althusser δέκρινε ως ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους (IMK). Οι ιδεολογικές προεκτάσεις εδώ εμφανίζονται ως «ορισμένες πραγματικότητες, που εμφανίζονται στον άμεσο παρατηρητή με τη μορφή διακριτών και ειδικευμένων θεσμών» και τέτοιοι μπορεί να είναι ο σχολικός, θρησκευτικός, οικογενειακός, συνδικαλιστικός, πολιτιστικός, πολιτικός, νομικός IMK, ο IMK των μέσων μαζικής ενημέρωσης κ.λπ. (Althusser, 1983). Συνεχίζει λέγοντας πως εφόσον οι IMK «λειτουργούν με ιδεολογία», το στοιχείο που τους ενοποιεί είναι η ίδια η λειτουργία τους «στο μέτρο που η ιδεολογία, με την οποία λειτουργούν κατά κύριο λόγο, παρά τις αντιφάσεις της, είναι σχετικά ενιαία κάτω από την κυρίαρχη ιδεολογία, που είναι η ιδεολογία των “κυρίαρχων τάξεων”». Για τον Althusser, δηλαδή, η κυρίαρχη ιδεολογία διατηρείται μέσω της άσκησης μιας «ηγεμονίας» της μέσα από τους IMK και συνδέεται με την πολιτική εξουσία των «κυρίαρχων τάξεων». αυτό δεν αποκλείει την ύπαρξη διαφορετικών ιδεολογιών μέσα σε αυτούς τους μηχανισμούς, όμως η παραπάνω κυρίαρχη ιδεολογία είναι αυτή που υπερισχύει τελικά μέσα στον μηχανισμό.

Ο σχεδιασμός, βρισκόμενος σε διαρκή διάλογο με κάποιους από τους παραπάνω μηχανισμούς, υιοθετεί πολλές φορές την παραπάνω κυρίαρχη ιδεολογία αλληλά και την ανάγνωση αυτής για την πραγματικότητα. Για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες, για τις ανάγκες της κάθε περιοχής και των κατοίκων της αλληλά και για την ανάγνωση του οραματιζόμενου μέλλοντός της, μέσα από τις απαιτήσεις των χρηστών και των κατοίκων (όσων από αυτούς έχουν την δυνατότητα να εκφράσουν τις ανάγκες τους), από τους τοπικούς, πολιτικούς και τους θεσμικούς φορείς που εμπλέκονται στην ευρύτερη διαδικασία του σχεδιασμού. Συνεπώς, η πολιτική για το σώμα που εμπεριέχεται στον σχεδιασμό, επηρεάζεται από την κυρίαρχη ιδεολογία, κυρίως στη βάση του ποια είναι τα κατάλληλα, ενδεικτικά της κυρίαρχης ιδεολογίας, τα υγιή και μη-διαφορετικά σώματα, που μπορούν να ταξινομηθούν στις ανάλογες τοποθετήσεις στον χώρο.

Όπως θα αναλυθεί και στην συνέχεια, στα πλαίσια μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, οι παραπάνω μηχανισμοί ενσωματώνουν συγκεκριμένες ιδεολογικές επιλογές, οι οποίες με την σειρά αντανακλώνται στον σχεδιασμό και στις επιπτώσεις αυτού σε κοινωνικό επίπεδο, στις ευκαιρίες και τους αποκλεισμούς που δημιουργούνται για τα «ξένα» σώματα στον αστικό χώρο.

4. η κάθαρση του χώρου και ο νεοφιλελευθερισμός στον αστικό σχεδιασμό

4.1_«σε ποιόν ανήκει η πόλη;»: παγκοσμιότητα & τα ξένα σώματα

Ο νεοφιλελευθερισμός δεν αποτελεί απλώς και μόνο ένα αντι-κοινωνικό οικονομικό μοντέλο χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού, αλλά μια μηχανή κοινωνικής οντολογίας: μια ορθολογικότητα βιοπολιτικής διακυβέρνησης και διαχείρισης που παράγει και προάγει συγκεκριμένες εκφορές του κοινωνικού, του πολιτικού, της υποκειμενικότητας, της επιθυμίας, της ψυχικής οικονομίας, της ανθρώπινης ζωής και διαγωγής(Αθανασίου,2012).

Στον αστικό χώρο του σύγχρονου νεοφιλελευθερισμού, η νέα «παγκοσμιότητα» ορίζει και τις νέες τάξεις, τα παραγωγικά και μη-παραγωγικά σώματα, τα σώματα ατομικά και κοινωνικά τα οποία φορτίζονται με ένα συμβολικό κεφάλαιο και αυτά που αδυνατούν να γίνουν 'ορατά' σε αυτή την παγκόσμια πραγματικότητα.

Η Sassen σε σχετικό άρθρο της αναλύει πως πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και του ανταγωνισμού των παγκόσμιων πόλεων και αγορών, διαμορφώνονται στους τόπους νέες διεκδικήσεις: το παγκόσμιο κεφάλαιο χρησιμοποιεί τον χώρο της πόλης ως ένα οργανωτικό αγαθό(organization commodity), ενώ σε συνδυασμό με τους εξίσου "παγκοσμιοποιημένους" πληθυσμούς, οι οποίοι διαμορφώνουν νέες ισορροπίες και οδηγούν τελικά στο ερώτημα, «σε ποιόν ανήκει η πόλη;» (Sassen, 1996). Οι νέες αυτές διεκδικήσεις δεν αφορούν όλες τις κοινωνικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στις πόλεις, αλλά, αντίθετα, εξυπηρετούν συνήθως τα συμφέροντα επενδυτών στο όνομα της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας αλλά και των νέων κοινωνικών τάξεων που αναδύονται. Χαρακτηριστικά, η Sassen αναφέρει ότι «μετανάστες, γυναίκες και έγχρωμοι, μέλη ενός μη-προνομιούχου εργατικού δυναμικού της ίδιας της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, αντιπροσωπεύουν ταυτότητες οι οποίες δεν ενσωματώνονται στις έννοιες του έθνους και της "εθνικής κοινότητας"»

(Sassen, 1996). Στα πλαίσια της επιδιωκόμενης ανάπτυξης, τα κέντρα των πόλεων γίνονται αποδέκτες μεγάλων επενδύσεων στους τομείς της αγοράς ακινήτων, στις τεχνολογίες, την επιχειρηματικότητα, αναψυχή και την κατανάλωση, ενώ την ίδια στιγμή, οι περιοχές των χαμηλών εισοδημάτων παραγκωνίζονται από τις αναπτυξιακές πολιτικές. Σε αυτήν την παγκοσμιοποιημένη οικονομία, «παγκοσμιοποιούνται» και οι πληθυσμοί των πόλεων, μέσω της μετανάστευσης: ταυτότητες και πολιτισμοί κινούνται μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου, καθώς εγκαθίστανται στις «παγκόσμιες πόλεις».

Σχετικά με αυτά τα «παγκοσμιοποιημένα δεδομένα, η Αθανασίου(2007) εντοπίζει του 'Αλλούς αυτής της τάξης πραγμάτων, τις όψεις της βιοπολιτικής και της κυβερνητικότητας, της πολιτικής για το σώμα, σε ένα τέτοιο «οικουμενικό» πλαίσιο:

«Στο επίκεντρο αυτής της άρενας κυρίαρχης παραγωγής του "νέου βιοπολιτικού σώματος της ανθρωπότητας" βρίσκονται σήμερα οι εκτοπισμένοι της παγκόσμιας τάξης-μετανάστες, εξόριστοι, πρόσφυγες, μη-πολίτες, αιτούντες άσυλο και εργάτες με το κομμάτι- που "μετακινούνται (ή τους μετακινούν) από το ένα μέρος στο άλλο αλλιά ωστόσο κιντοποιούνται στην κινητική τους κατάσταση εξαιτίας της πλήρους έλλειψης κοινωνικών δικαιωμάτων και προστασίας και συχνά βάνουσης κακοποίησης ή εκμετάλλευσης τους"(Layoun, 2001)»

Οι πληθυσμοί αυτοί ενώ δρουν και υπάρχουν στις πόλεις αυτές, αναπτύσσουν πρακτικές καθημερινές και επιβίωσης και αποτελούν μια σημαντική όψη της ίδιας της παγκοσμιοποίησης, αντιμετωπίζονται σε επίπεδο πολιτισμών και ταυτοτήτων ως το 'Αλλο. 'αόρατοι' συχνά για την πολιτεία, αλλιά και για τους κοινωνικά προνομιούχους- κανονικούς και άξιους πολίτες των παγκόσμιων πόλεων, επιβιώνουν σε ένα καθεστώς που προσπαθεί συνεχώς να τους από-υποκειμενοποιήσει.

4.2_ "New Urbanism": η ρεβανσιστική πόλη και οι νέες τάξεις

Από τη δεκαετία του '90 έως και σήμερα, ο αστικός σχεδιασμός όπως αυτός εμφανίζεται σε μεγάλο αριθμό αμερικανικών και ευρωπαϊκών πόλεων, εντάσσεται σε αυτό που ο Smith, αποκαλεί "New Urbanism": μια στρατηγική ανάπτυξης οποία χρησιμοποιεί "τυφλά" τις νεοφιλελεύθερες ιδεολογίες της ελεύθερης αγοράς για να αιτιολογήσει τις πολιτικές της. Μέσα σε αυτή τη νέα συνθήκη οι πόλεις εισέρχονται σε ένα διεθνές πεδίο ανταγωνισμού το οποίο τις πιέζει για τη δημιουργία κεφαλαίου, ενώ συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και τα άτομα αφήνονται να «υπερασπιστούν τον εαυτό τους» μέσα σε αυτή την ελεύθερη αγορά (Smith, 1996).

Έτσι, στα πλαίσια του σχεδιασμού, οι πληθυσμοί αυτοί, πολλές φορές στην καρδιά της πόλης, δεν αποτελούν προτεραιότητα στην νέα τάξη πραγμάτων. Σύμφωνα με αυτή, οι πόλεις μοιάζουν να χτίζονται για μια «τάξη επισκεπτών»

όπως αναφέρει και στο ανάλογο άρθρο, στις περιοχές «εξευγενισμού» έμφαση δίνεται στις υποδομές τουρισμού, κατανάλωσης, τεχνολογίας, επιχειρηματικότητας και τέχνης, που συνδέονται άμεσα με της ανάγκες της «τάξης των επισκεπτών» (Eisinger, 2000). Πρόκειται για τουρίστες και «περιπλανώμενους επιχειρηματίες» οι οποίοι εξασφαλίζουν την θέση τους στην πόλη μέσω ενός συμβολικού κεφαλαίου και της καταναλωτικής τους ικανότητας.

Ταυτόχρονα, η προώθηση της τέχνης και της “δημιουργικότητας” εμφανίζεται σαν μια σωτήρια λύση στα κοινωνικά «προβλήματα» και τις ανισότητες των πόλεων. Σαν απάντηση στα διάφορα ζητήματα – κοινωνικά, συνοχής, ανισότητας, το μοντέλο του «αστικού χωριού»(urban village) και της «δημιουργικής τάξης»(creative class) παρουσιάζεται ως κινητήρια δύναμη της ευρύτερης αναζωογόνησης αλλά και της αναγκαιότητας της κάθαρσης του αστικού χώρου(Smith C., 2010) Όπως ορίζεται από τον Florida (2002), πρόκειται για ένα «υπερ-δημιουργικό πυρήνα» νέων επιστημόνων, καλλιτεχνών, θεωρητικών, ηθοποιών, και από ένα ευρύτερο πλαίσιο «δημιουργικών επαγγελμάτων» οι οποίοι εργάζονται τεχνολογικές, οικονομικές υπηρεσίες και στην διοίκηση επιχειρήσεων. Για τον Florida η σημασία αυτής της τάξης για την σύγχρονη ζωή των πόλεων έγκειται στην διαπολιτισμικότητα και την ποικιλομορφία την οποία μπορεί να εδραιώσει και να προσελκύσει, στην πόλη: «χωρίς την diversity, χωρίς την ιδιαιτερότητα, χωρίς την διαφορά, χωρίς την ανεκτικότητα, η πόλη θα πεθάνει. Οι πόλεις δεν χρειάζονται εμπορικά κέντρα για να είναι οικονομικά επιτυχημένες, χρειάζονται δημιουργικούς και εκκεντρικούς ανθρώπους» (Florida, 2003). Όμως αρκεί αυτή η «ανεκτικότητα» ως απάντηση στα «προβλήματα» των πόλεων και στους αποκλεισμούς που δημιουργούνται για τις Άλλες τάξεις, για τα σώματα «εκτός τόπου» στον αστικό χώρο; Η προσέγγιση αυτή της διαφοράς παραμένει επιφανειακή, μέχρι το σημείο που αυτή εξυπηρετεί τον όραμα της «παγκοσμιοότητας» και του ανταγωνισμού των σύγχρονων πόλεων.

Οι προτεραιότητες του σχεδιασμού συντονίζονται με το όραμα για την δημιουργία ενός εξευγενισμένου αστικού χώρου για την δραστηριοποίηση των «δημιουργικών τάξεων», ενώ οι υπόλοιπες παραμένουν σχεδόν αθέατες για τον νεοφιλελεύθερο σχεδιασμό. Η προσέλευση των παραπάνω τάξεων, αρχικά, και η κάλυψη των αναγκών τους, στη συνέχεια, μετατρέπονται σε στόχο του σχεδιασμού ενώ οι παραπάνω τύποι υποδομών εντάσσονται σε μια γενικότερη ρητορική ανάπτυξης για την τοπική οικονομία. Στην πραγματικότητα, ενώ οι πολιτικές και ο σχεδιασμός αποτυπώνονται σε αυτές, όταν υλοποιηθούν αποφέρουν πολύ λίγα στην «κοινότητα» είτε με τη μορφή φορολογία, είτε με την δημιουργία θέσεων εργασίας. Οι πολιτικές αυτού του είδους ανάπτυξης διογκώνονται συρρικνώνοντας το κράτος πρόνοιας,

αφήνοντας τους υπόλοιπους πληθυσμούς σχεδόν «στην μοίρα τους». Τα εγχείρημα του αστικού εξευγενισμού συνοδεύεται τα τελευταία χρόνια και από τον κλάδο του μάρκετινγκ τόπου, Αφού η πόλη προσπαθεί κυριολεκτικά να πουλήσει τον εαυτό της, μέσα από την προώθηση ενός όχι πάντα ρεαλιστικού τοπίου της. Τα νέα αυτό τοπία καλείται να διαμορφώσει ο αστικός σχεδιασμός, ο οποίος σύμφωνα με τον «αναπτύσσεται κάπου ανάμεσα στον μάρκετινγκ τόπου και την αστική επιχειρηματικότητα» (Hubbard, 1996).

Σύμφωνα με τους συγγραφείς Hetzler, Medina και Overfelt (2006), οι στόχοι στην αστικής αναγέννησης (gentrification) αποτελούν περιοχές-κέντρα των πόλεων, χαμηλών εισοδημάτων και συχνά τόπος κατοικίας εθνοτικών ομάδων και άλλων μειονοτήτων. Η στόχευση σε αυτές της περιοχές έχει να κάνει τόσο με τους πληθυσμούς που τις κατοικούν όσο και με τα διάφορα αστικά «γνωρίσματα» (ιστορικά μνημεία, αρχιτεκτονική κλη) τα οποία αποτελούν, συμβολικά, το «αντικείμενο του πόθου» για τους επενδυτές αλλά και τις μεσαίες και ανώτερες τάξεις. Αυτές οι περιοχές χαρακτηρίζονται από έλλειψη «αισθητικής ποιότητας» και για αυτό το λόγο θεωρείται ότι χρειάζονται μια «αναζωογόνηση και «περίθαψη» (Smith, 1996).

Οι τάξεις που «επιστρέφουν» στην πόλη και οι επενδυτές, μπορεί να έλκονται από τον όποιο πολιτιστικό χαρακτήρα αυτών των περιοχών, συχνά εστιάζοντας στην πλούσια αρχιτεκτονική, πολιτιστική κληρονομιά και ιστορία που τους διέπει (Hetzler, Medina, Overfelt, 2006) Η έλξη αυτή όμως δεν αφορά και την συνύπαρξη με τους Άλλους κατοίκους, με μέρος του χαρακτήρα της περιοχής να πηγάζει από αυτούς. Ο νέος κάτοικοι επιθυμούν ένα πραγματικά πολιτιστικό χαρακτήρα αλλά όχι ένα εθνοτικό παρελθόν, το οποίο υπενθυμίζει τα «προβλήματα» των μειονοτήτων. Έτσι περιοχές με μεγάλη συγκέντρωση εθνοτικών ομάδων βρίσκονται αντιμέτωπες με μια «εθνοτική εκκαθάριση» και απομακρύνονται βίαια από τις περιοχές στις οποίους δρουν και κατοικούν. Τα ο αποτέλεσμα είναι μια περιοχή με ιστορικό παρελθόν, το οποίο πλέον υποχωρεί από τις ανώτερες οικονομικά τάξεις.

Τα διάφορα σχέδια αστικής αναγέννησης, αντικατοπτρίζουν μια αντίστοιχη επιθυμία προς την αισθητική, δημιουργώντας την εικόνα μιας πόλης οικονομικά σταθερής και αισθητικά ευχάριστης κοινότητας, απομακρύνοντας από την εικόνα αυτή τις περιοχές της φτώχειας και μαζί τα άτομα που τις κατοικούν. Οι προσπάθειες για «αστική κάθαρση» μέσα από τις οποίες η πόλη προσπαθεί να «φρεσκάρει» την εικόνα της μέσω τη δημιουργία μιας «ποιότητας ζωής», οποία στοχεύει στον έλεγχο και την ρύθμιση λιγότερο επιθυμητών πληθυσμών.

Ο χώρος αυτών των πληθυσμών όπως αναφέρει ο Sibley, χαρακτηρίζεται από τα επίσημα κείμενα συνήθως ο χώρος κακοποιημένος ή υπό λανθάνουσα

χρήση, ενώ παράλληλα η ρητορική αυτή περιχαρακώνει μέσα από το λόγο τους χώρους του αποκλεισμού, και δαιμονοποιεί χρήστες και κατοίκους.

Ο ρεβανσισμός στην πόλη εντοπίζεται μέσα από μια σειρά πολιτικών αλλιά και λόγων, στα πλαίσια των οποίων ο χώρος της πόλης αποτελεί το κοινωνικό και πολιτικό διακύβευμα. Για τον Smith, στις μεγάλες αμερικανικές πόλεις της δεκαετίας του '90, ο ρεβανσισμός εμφανίστηκε μέσα από τάσεις εκδίκησης των μεσαίων και ανώτερων τάξεων ενάντια σε «μειονότητες, την εργατική τάξη, τις γυναίκες, την περιβαλλοντική μονοθεσία, τους ομοφυλόφιλους, τους μετανάστες, οι οποίοι μετατρέπονταν συχνά σε θέματα του δημόσιου διαλόγου» (Smith, 1996). Μέσα από το κλίμα του ρεβανσισμού όμως, κοινωνικές τάξεις και οι μειονότητες (εθνοτικές ομάδες, κατώτερα οικονομικά στρώματα κ.α.) οι οποίες τις απαρτίζουν, αντιμετωπίζονται ως αυτοί που έχουν "καταλάβει την πόλη", "διώχνοντας" τους παλιούς κατοίκους. Έτσι, ένα κύμα εκδικητικότητας και εχθρικότητας εμφανίζεται κατά των ομάδων αυτών, τόσο μέσα από πολιτικές, όσο και μέσα από τον δημόσιο λόγο. Το κοινωνικό στίγμα που συνδέεται με τις ταυτότητες αυτών των ομάδων γενικεύεται, με τις ίδιες να θεωρούνται υπεύθυνες τόσο για την "υποβάθμιση" της περιοχής όσο και για την προσέλευση στο χώρο αυτό, προβληματικών συμπεριφορών (εγκληματικότητα, διακίνηση και χρήση ναρκωτικών, πορνεία κλπ). Η εκδικητικότητα και η εχθρικότητα μετατρέπονται σε πρακτικές τιμωρίας και σωφρονισμού που σταδιακά αποσκοπούν στον εκτοπισμό των ομάδων από την πόλη. Όπως αναφέρει και ο Χολ στην σχετική μελέτη του για την ρεβανσιστική πόλη, ο δημόσιος λόγος που αναπτύσσεται γύρω από τις περιοχές αυτές είναι αυτός της "ζούγκλας", ενός τόπου όπου ο "άγιος" και απειλητικός Άλλος πρέπει να "εξευγενιστεί", να πειθαρχηθεί (Smith, 1996). Ο ίδιος ο χώρος που χαρακτηρίζεται με τέτοιους όρους, γίνεται τελικά το αντικείμενο του "εξευγενισμού". Σύμφωνα με τον Smith, «ο αστικός εξευγενισμός και η ρεβανσιστική πόλη, βρίσκουν "κοινό έδαφος" στην αναδιαρθρωμένη αστική γεωγραφία της καπιταλιστικής πόλης των τελευταίων χρόνων» (Smith, 1996).

5_διαπολιτισμικότητα, διαφορά και εγκληματικότητα: η ρητορική της ασφάλειας και ο σχεδιασμός

Όπως αναφέρει ο Eisinger (2000), για να επιτύχει ο αστικός εξευγενισμός, και να προσελκύσει του επιθυμητούς χρήστες-επισκέπτες, πρέπει ο χώρος να εμφανίζεται ως ασφαλής χώρος, προστατευμένος κυριολεκτικά και συμβολικά από τους κινδύνους που εμφανίζονται στην ρητορική των «υποβαθμισμένων περιοχών». Έτσι, σε μια περιοχή που εξευγενίζεται ή πρόκειται να

εξευγενιστεί, η αυστηρή αστυνόμευση, καταστολή και επιτήρηση εμφανίζονται ως λύση στα πλαίσια της αφήγησης της εγκληματικότητας. Στα πλαίσια όμως της διαφοροποίησης (ως 'Άλλο) των διαφόρων μειονοτήτων, εθνοτικών ομάδων και χαμηλών οικονομικά στρωμάτων, στην έννοια της εγκληματικότητας προσαρτώνται φυλετικά, έμφυλα και ταξικά χαρακτηριστικά.

Για τον Cohen, ο έλεγχος της εγκληματικότητας σχετίζεται άμεσα με τις εσωτερικές κρίσεις και αντιφάσεις του καπιταλισμού, ο οποίος οδηγεί και στην υιοθέτηση ευμετάβλητων στρατηγικών για την αντιμετώπιση κάθε φορά μιας νέας κρίσης. Παράλληλα, για αυτόν, η πόλη αποτελεί μια μεταφορά για την τάξη(order): η διάκριση του αστικού χώρου σε χωρικές ενότητες, ιεραρχήσεις, λειτουργικές εξειδικεύσεις, αποτελούσαν πάντα ένα είδος καθρέφτη για το πώς θα έπρεπε να είναι η ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα. Έτσι η αντιμετώπιση και καταστολής της εγκληματικότητας στην πόλη, εμφανίζεται στα πλαίσια του αστικού εξευγενισμού για την εξασφάλιση μιας ιδανικοποιημένης έννοιας της κοινότητας, του τέλειου κοινωνικού έλεγχου, ενός «χαμένου παραδείσου».

Στα πλαίσια αυτά, σε μια περιοχή της πόλης, η οποία περνά από την «υποβάθμιση» στον «εξευγενισμό», η αστυνόμευση καταλήγει η ίδια να μετατρέπεται σε εργαλείο του σχεδιασμού. Με την ανάδυση της πολιτικής «μηδενικής ανοχής» (zero tolerance) αλλά και των «επιχειρήσεων σκούπα», μπορούμε να εντοπίσουμε μια ταυτόχρονη ανάδυση πολιτικής για το σώμα. Τα ανεπιθύμητα σώματα στην πόλη εντοπίζονται και ταχτοποιούνται σε μια θέση «εκτός τόπου, όπως την χαρακτηρίζει ο Sibley. Η θέση αυτή κρίνεται «εκτός τόπου» καθώς δεν αναλογεί στην θέση των ατόμων μέσα στην κοινωνική ιεραρχία η οποία επεκτείνεται στο επίπεδο της υλικότητας των σωμάτων και του συμβολισμού στον φυσικό χώρο. Ταυτόχρονα για τον Cresswell(1996), η διαφοροποίηση αυτή των σωμάτων και οι αποκλεισμοί που προκύπτουν από τις διαδικασίες πειθάρχησης αυτών αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι του «όψιμου καπιταλισμού και της νεοτερικότητας, έχοντας επηρεαστεί από ένα φυλετικοποιημένο λόγο, με τα ταξινομητικά συστήματα, την τάξη, τις αξίες και τους τρόπους να βλέπουν συγκεκριμένα σώματα στις φυσικές και κοινωνικές τους σχέσεις. Στα «ξένα» σώματα το φύλο, η φυλή, η τάξη και η διαφορά συνδέονται με ήδη υπάρχουσες στερεοτυπικές αντιλήψεις, διαμορφώνοντας παραβατικά αρχέτυπα, δίπολα πολιτισμένου- ντόπιου- απολίτιστου «ξένου», εκδιωγμένου- εισβολέα, απειλούμενου- επικίνδυνου ως μια γενικευμένη απειλή, όχι μόνο για την διασφάλιση της ασφάλειας αλλά και για την συνοχή μιας συνεκτικής κοινωνικά και ηθικά «κοινότητας».

Τα σώματα αυτά δεν αποτελούν μόνο κυριολεκτική απειλή για την ασφάλεια, εμφανής στις πρακτικές της καθημερινότητας, αλλά, υπό την ευρεία ομπρέλα της εγκληματικότητας (παραβατικότητα, μικρο-εγκληματικότητα, οργανωμένο

έγκλημα) εμφανίζονται ως βασική αιτία της «υποβάθμισης» (υλικής και ηθικής) και της «γκετοποίησης». Ταυτόχρονα «οι όποιες τάσεις (εγκληματικότητας) δημιουργούνται και διογκώνονται πολλές φορές από την ίδια την πολιτική οικονομία, η οποία δημιουργεί περεταίρω προβληματικές και παραβατικές ομάδες, οι οποίες βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνίας, ενώ επεκτείνει το μέγεθος και το εύρος των μεθόδων αντιμετώπισης αυτών μέσα από την επιβολή της τάξης» (Cohen, 1988). Η εγκληματικότητα στις περιπτώσεις αυτές τείνει να παρουσιάζεται ως ατομική εγκληματικότητα ή οποία όμως πραγματοποιείται σε μεγάλους αριθμούς και από άτομα με συγκεκριμένα και πολλές φορές κοινά έμφυλα, φυλετικά, εθνοτικά και ταξικά χαρακτηριστικά, , με χαρακτηριστικό παράδειγμα την θάσερική διακυβέρνηση στην Αγγλία και τους λόγους που αναπτύχθηκαν την περίοδο αυτή (βλ. Hall, Critcher, Jefferson, John Clarke, Roberts, 'Policing the Crisis. Mugging, the State and Law & Order' (2013[1978]). Σε αυτούς τους λόγους, οι «παραβατικές» ομάδες εμφανίζονται συχνά ως καταχρηστικές προς την παροχή υπηρεσιών και επιδομάτων κοινωνικής πρόνοιας, επιβαρύνοντας τόσο το κράτος όσο και τις «συνεπείς» (και κυρίαρχες) κοινωνικές και οικονομικές τάξεις.

Δεδομένου ότι η διαπολιτισμικότητα αποτελεί πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης πραγματικότητας των πόλεων, στους Άλλους των πόλεων αποδίδονται προβληματικά χαρακτηριστικά, είτε καθιστώντας τα σώματά τους «εκτός τόπου» είτε θεωρώντας τα αιτία υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος. Στου πληθυσμούς αυτούς, μετανάστες, πρόσφυγες, άστεγα και τοξικοεξαρτημένα άτομα, επαίτες, χρεώνονται συνήθως οι λεγόμενες »κοινωνικές παθολογίες» που εκδηλώνονται στον αστικό χώρο και οι οποίες φαίνεται να επηρεάζουν την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και της ζωής σε αυτό. Έτσι, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια, η έννοια της διαπολιτισμικότητας στην αστική διακυβέρνηση δεν εμφανίζεται παρά μόνο επιφανειακά, με τον σχεδιασμό να προσπαθεί ουσιαστικά να αντιμετωπίσει κοινωνικά προβλήματα μέσω αισθητικών παρεμβάσεων και να θεωρεί, τελικά, πρόβλημα της πόλης τις διάφορες «διαφορετικές» ομάδες, όταν αυτές δεν εξυπηρετούν το σχεδιαστικό όραμα. εμφανίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο τουλάχιστον την τελευταία 20ετία, με τον όρο να συνδέεται συχνά με την κοινωνική συνοχή αλλά και την αειφορία των πόλεων. Παρόλα αυτά, ο τρόπος με τον οποίο το θέμα της διαπολιτισμικότητας αντιμετωπίζεται τα τελευταία χρόνια, έγκειται περισσότερο στις «πολιτικές ασφάλειας» (Κουτρολίκου, Σιαττσα, 2011) δηλαδή σε κατασταλτικά μέτρα στην καθημερινή ζωή, στην εκτεταμένη αστυνόμευση, επικεντρωμένη στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς μέσα από μια λογική «ελαχιστοποίησης πιθανών εντάσεων». Ουσιαστικά, η διαχείριση της διαπολιτισμικότητας στην αστική διακυβέρνηση εμφανίζεται με ένα μη-κατασταλτικό τρόπο μέσα από την πολιτική της κοινωνικής ανάμειξης σε επίπεδο κατοικίας αλλά και από ευρωπαϊκά

προγράμματα όπως το ΕΣΠΑ, τα οποία θίγουν τα θέματα εξασφάλισης της κοινωνικής συνοχής και ένταξης των μεταναστών μέσα από ποικίλες πολιτικές.

Η συγκυρία των τελευταίων χρόνων: διαπολιτισμικότητα, αστική διακυβέρνηση και οι λόγοι για το κέντρο της Αθήνας

Στην Αθήνα, τα μεταναστευτικά κύματα των τελευταίων χρόνων έχουν διαμορφώσει μια πολυπολιτισμική πραγματικότητα, κυρίως στις γειτονίες του κέντρου. Η άτυπη κοινωνική ανάμιξη που πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο κατοικίας μέσα από τον άτυπο κάθετο και οριζόντιο διαχωρισμό, δεν εξασφάλισε απαραίτητα την ουσιαστική συνύπαρξη και συνδιαλλαγή ντόπιων και μεταναστών. Από την άλλη, αυτή η ιδιαιτερότητα οδήγησε στον σχηματισμό κοινωνικών και οικονομικών ανάμεικτων γεωγραφιών, σε μια νέα διαπολιτισμική πραγματικότητα. Παράλληλα, η οικονομική κρίση είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού των αστέγων, αλλά και των τοξικοεξαρτημένων ατόμων αφού τα προγράμματα απεξάρτησης όχι μόνο «αποκεντρώθηκαν» αλλά υπέστησαν μεγάλες περικοπές οι οποίες μόνο αρνητικές επιπτώσεις μπορούσαν να έχουν. Τα παραπάνω δεδομένα σε συνδυασμό με ακραίες εθνικιστικές «φωνές» οι οποίες άρχισαν να ακούγονται σε επίπεδο γειτονιάς αλλά και δημόσιου και πολιτικού λόγου, οδήγησαν στην ανάδυση της ρητορικής του «γκέτο» για τις περιοχές κατοίκησης και συγκέντρωσης των μεταναστών, σχεδόν πάντα συνδέοντας τα φαινόμενα της εγκληματικότητας, των αστέγων, της τοξικοεξάρτησης και άλλων «κοινωνικών παθογενειών» με τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς.

Μέχρι το 2009, η έννοια της διαπολιτισμικότητας αντιμετωπίζεται επιφανειακά, μέσα από μια ελλιπή και αποσπασματική μεταναστευτική πολιτική και νομοθεσία, εκπαίδευση, και κοινωνική πρόνοια, ενώ τα Τοπικά συμβούλια μεταναστών του Δήμου Αθηναίων φαίνεται να μην έχουν την δυνατότητα για ουσιαστικές παρεμβάσεις. Οι πολιτικές εδώ επικεντρώνονται περισσότερο σε θέματα διασφάλισης της «ασφάλειας» και του ελέγχου, με τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς να προσπαθούν να εξασφαλίσουν μια αξιοπρεπή διαβίωση χωρίς κανένα «δίχτυ» προστασίας τόσο από τα διάφορα είδη εκμετάλλευσης, όσο και από τους συνεχείς ελέγχους, τις αμφιλεγόμενες «επιχειρήσεις σκούπα» και την αστυνομική βία, πολλές φορές με βάση μόνο την εμφανή διαφορετικότητα σε επίπεδο εμφάνισης(φυλή, χρώμα κλπ).

Παράλληλα, αναδύεται η αδόκιμη χρήση των όρων «γκέτο» και «άβατο» στον δημόσιο, πολιτικό και διοικητικό λόγο, η οποία ταυτίζεται με την συγκέντρωση και κατοίκηση σε κεντρικές γειτονίες της Αθήνας μεταναστευτικών πληθυσμών, αλλά και με την χρήση και την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών. Τα διάφορα

«φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας» αλλά και η γενικότερη «υποβάθμιση» του κέντρου, αποδίδονται μέσα από γενικεύσεις, στους μετανάστες, και στις Άλλες κοινωνικές ομάδες του κέντρου (άστεγοι, τοξικοεξαρτημένα άτομα) με ταυτόχρονη ανάδυση ενός κύματος ρατσιστικών επιθέσεων μέσα σε ένα κλίμα ρεβανσισμού προς τις εθνοτικές ομάδες του κέντρου. Οι ρατσιστικές επιθέσεις αυξάνονται κατά την περίοδο αυτή, ενώ το εχθρικό κλίμα κατά των μεταναστών εκφράζεται στην καθημερινότητα, στον ευρύτερο δημόσιο χώρο ή στον μικρόκοσμο της πολυκατοικίας και της γειτονιάς. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Κανδύλης, η βία κατά των μεταναστευτικών πληθυσμών παίρνει συχνά τη μορφή μιας «σκιάδους επίθεσης» σε αντίστοιχους «σκιάδεις και απόκρυφους τόπους»: «μια σκοτεινή γωνία, μια στάση ηλωφορείου νωρίς το πρωί, μια κατοικία την ώρα της ανάπαυσης, όλα σκηνές ενός θεάτρου βίας που αποφεύγει τους θεατές, ενός ξεκαθαρίσματος εθνοτικών λογαριασμών από ένα ή λίγους μυστικούς εκδικητές της εθνικής καθαρότητας» (Κανδύλης, 2013). Άλλες φορές, όμως, είναι πιο εμφανής. Οι τόποι που δραματιζείται η δημόσια επίθεση, δρόμοι, πλατείες, σημεία με συμβολικό εξοπλισμό, είναι αντίθετα ορατοί και δημόσιοι: τους καθιστά τέτοιους ακριβώς η διαμαρτυρία που επιδιώκει να παρουσιάσει την απόρριψη ως συλλογικό αίτημα και καθήκον που πλήττονται από την παρουσία των μεταναστών δίπλα τους και που έχουν δικαίωμα να ορίζουν ποιος ανήκει και ποιος δεν ανήκει εκεί, στη βάση της εθνοτικής διαφοράς» (Κανδύλης, 2013).

Μέσα σε ένα τέτοιο εχθρικό πολίτες φορές κλίμα, για του μεταναστευτικούς πληθυσμούς και τις άλλες εύληπτες ομάδες, όπως αναφέρουν και οι Π. Κουτρολίκου και Δ. Σιατίτσα, οι ευρωπαϊκές πολιτικές φαίνεται να υιοθετούνται μόνο σε επίπεδο λόγου και κειμένων, αδυνατώντας έτσι το κράτος να «διαχειριστεί» την διαπολιτισμικότητα αλλά και να διασφαλίσει την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών/-ών (Κουτρολίκου, Σιατίτσα, 2011). Το γεγονός αυτό οδηγεί στην ανάληψη πρωτοβουλιών και την δημιουργία συλλογικοτήτων από αυτούς, με αιτήματα για την βελτίωση της καθημερινότητας στην πόλη & εδραίωση δικτύων υποστήριξης, αλληλεγγύης & δράσης, παραμένοντας όμως στο περιθώριο.

Παράλληλα, τα άρθρα της Συνθήκης του Δουβλίνου, οδηγούν στον εγκλωβισμό όλο και περισσότερων μεταναστών-προσφύγων στην Ελλάδα, γεγονός το οποίο σε συνδυασμό με την ελλιπή πρόνοια αλλά και τα πρώτα σημάδια της οικονομικής κρίσης, καθιστά εξαιρετικά δύσκολες τις συνθήκες τόσο κοινωνικές όσο και οικονομικές, στις οποίες καλούνται να επιβιώσουν οι πληθυσμοί αυτοί. Στους δημόσιους, διοικητικούς και πολιτικούς λόγους κυριαρχεί ο όρος «παράνομος μετανάστης» ή «λαθρομετανάστης» ο οποίος σύμφωνα με την Ευτυχία Βουτυρά είναι ένας «αδόκιμος όρος, που χρησιμοποιείται άκριτα για να περιγράψει το φαινόμενο της μαζικής

ανεπίσημης, διασυνοριακής μετακίνησης, ενώ έμμεσα νομιμοποιεί την κράτηση αιτούντων άσυλο για παράνομη είσοδο, κάτι που υποδηλώνεται από το πρόσρημο "λαθρο-"»(Βουτυρα, 2014).

Ενώ το κράτος φαίνεται από τη δεκαετία του '90, να μην διαθέτει συγκεκριμένη πολιτική-και εμπειρία- σχετικά με την διαπολιτισμικότητα και το ζήτημα της μετανάστευσης, στην πραγματικότητα, αυτή η απουσία αποτελεί ακριβώς μια «μη πολιτική»(Κουτρολίκου, Σιατίτσα, 2011). Αυτή η «μη-πολιτική» επιτρέπει αποσπασματικές, προσωρινές αποφάσεις ανάλογα με τις συγκυρίες, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση-αντίφαση με τις διάφορες ευρωπαϊκές κατευθύνσεις που καλείται να υιοθετήσει ο σχεδιασμός και το κράτος πρόνοιας σχετικά με τα θέματα διαπολιτισμικότητας, μεταναστευτικής πολιτικής και ανθρωπίνων δικαιωμάτων ταυτόχρονα. Όπως αναφέρουν οι Π. Κουτρολίκου και Δ. Σιατίτσα «οι πολιτικές φόβου που υιοθετούνται σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο, σε συνδυασμό με τον λόγο για κατάσταση έκτακτης ανάγκης, θρέφουν τον πανικό, την εκδίκηση και αντιστοιχούν στην αυξανόμενη ασφάλεια έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η κατασκευή υποκειμένων προς πειθάρχηση» (Κουτρολίκου, Σιατίτσα, 2011), με τις πολιτικές αυτές να εστιάζονται πρωτίστως στους «διαφορετικούς». Μέσα στο πλαίσιο χωρικό και κοινωνικό, που περιγράφηκε παραπάνω, οι εγκατεστημένοι στην χώρα μας και ιδιαίτερα στην Αθήνα μεταναστευτικοί πολιτισμοί αντιμετωπίζονται τόσο από τις πολιτικές όσο και από μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης ως προσωρινοί πληθυσμοί, για τους οποίους σπάνια υπάρχει κάποιο είδος μέριμνας και προστασίας. Το γεγονός αυτό δεν τους αφήνει εκτεθειμένους σε νομικό επίπεδο αλλά και σε κοινωνικό, μέσα από την εδραίωση και αναπαραγωγή στερεοτυπικών και ξενοφοβικών αντιλήψεων, οι οποίες έχουν ενταθεί εξαιτίας αυτής της αντιμετώπισης των μεταναστευτικών ροών των τελευταίων χρόνων.

Ταυτόχρονα, τα προγράμματα χορήγησης μεθαδόνης του ΟΚΑΝΑ «αποκεντρώνονται» και μεταφέρονται σε κλινικές σε διάφορα σημεία της Αθήνας, με ταυτόχρονη περικοπή των προϋπολογισμών και του προσωπικού τους, γεγονός που οδηγεί σε ακόμη μεγαλύτερες λίστες αναμονής, για ένταξη στα προγράμματα απεξάρτησης. Το 2012, η ρητορική της ασφάλειας για το κέντρο της Αθήνας εμφανίζεται για ακόμη μια φορά σε επίπεδο δημόσιου, πολιτικού και δημοσιογραφικού λόγου, με την υπόθεση της σύλληψης των οροθετικών γυναικών, όπου τα στοιχεία της οροθετικότητας, της τοξικοεξάρτησης του φύλου, της φυλής και της εθνοτικής προέλευσης διασταυρώθηκαν στα σώματα των «γυναικών-υγειονομικών βομβών» που «απειλούσαν την ελληνική οικογένεια». Ο χώρος του κέντρου της Αθήνας, μέσα από τις αλληπάλληλες επιχειρήσεις σκούπα, τις συλλήψεις και τις «αποκεντρώσεις» υποβλήθηκε σε μια διαδικασία υγειονομικής, κοινωνικής και εθνοτικής κάθαρσης, με σαφές χωρικό-κοινωνικό πλαίσιο.

Όπως θα δούμε και στην συνέχεια, οι διάφοροι λόγοι για το κέντρο της Αθήνας, εμπλέκονται με τον σχεδιαστικό λόγο, με κοινωνικά προβλήματα να γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν με χωρικούς όρους αλληλά και αισθητικές επεμβάσεις, αγνοώντας την κοινωνική πραγματικότητα και «φιλτράροντας» την υπάρχουσα κατάσταση μέσα από μια στρατηγική ανάπτυξης επιλεκτική όσον αφορά τις κοινωνικές ομάδες που αφουγκράζεται, που εντοπίζει, ποινικοποιεί και απομακρύνει τα «ξένα» σώματα από το κέντρο της Αθήνας.

Ολοκληρωμένη παρέμβαση στο Κέντρο της Αθήνας: ΣΟΑΠ, περιγραφή & στρατηγική

Τα Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΟΑΠ) προβλέφθηκαν με το άρθρο 12 του ν.2508/1999, με την εξής περιγραφή του χαρακτήρα τους: «Για την προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού σε πόλεις ή τμήματά τους καθώς και σε ευρύτερες αστικές περιοχές που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής» (όπως αναφέρεται στο «Α2.Πλήρες Πρόταση & Πρόγραμμα δράσης»).

Το συγκεκριμένο ΣΟΑΠ πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος «Διερεύνηση ολοκληρωμένης παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας» το οποίο εκπονήθηκε στο πλαίσιο προγραμματικής σύμβασης μεταξύ του Δήμου Αθηναίων, του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Σκοποί του ερευνητικού προγράμματος, όπως αναφέρονται στην σελ. 7 του τμήματος «Α2.Πλήρες Πρόταση & Πρόγραμμα δράσης» αποτελούν:

- Συμβολή στην αντιμετώπιση των πολυδιάστατων και αλληλοεπηρεαζόμενων κοινωνικών, αναπτυξιακών, πολεοδομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων που χαρακτηρίζουν σημαντικό και διευρυνόμενο τμήμα του ευρύτερου κέντρου της Αθήνας
- Διερεύνηση του δυναμικού «αστικής αναγέννησης» στην περιοχή που θα καλύψει το πρόγραμμα
- Διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων και μηχανισμών για τη διευθέτηση των θεμάτων που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο της αποκατάστασης δημόσιων και ιδιωτικών, εγκαταλελειμμένων ή υπό εγκατάληψη κτιρίων στο κέντρο της Αθήνας.
- Διερεύνηση πρότασης μοντέλου ΤΑΑ για την Αθήνα στα πλαίσια που ορίζονται από το πρόγραμμα JESSICA.

- Πιλοτική διερεύνηση της εφαρμογής των προδιαγραφών των Σχεδίων Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης,
- Ένταξη των προβλημάτων και της στρατηγικής για το κέντρο της

Βασική επιδίωξη του ΣΟΑΠ είναι «ο επαναπροσδιορισμός του κέντρου της Αθήνας ως κέντρου μιας διεθνούς και βιώσιμης μητρόπολης, με τον όρο “βιώσιμος” να παραπέμπει στο τρίπτυχο ανταγωνιστικότητα-κοινωνική συνοχή-προστασία του αστικού περιβάλλοντος». Οι παρεμβάσεις του σχετίζονται με «τη βελτίωση των υποδομών και των βασικών κοινωνικών εξυπηρετήσεων, την αντιμετώπιση της ανεργίας και τη δημιουργία επαρκών ευκαιριών απασχόλησης, την ενσωμάτωση των λειτουργιών και των κοινωνικών ομάδων στον αστικό ιστό και τη καταπολέμηση του κοινωνικού διαχωρισμού, την αρμονική διάρθρωση των χρήσεων γης, τη συνετή διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος, τη αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, η ανάπτυξη μέσω πρόσβασης και διακίνησης ανθρώπων και αγαθών φιλικών προς το περιβάλλον, τη διατήρηση και ανάδειξη της αστικής πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και τη γενικότερη κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και πολιτισμική αναζωογόνηση των πόλεων και των ευρύτερων αστικών περιοχών με μειονεκτικά χαρακτηριστικά.»

Όπως αναφέρεται και στο κείμενο της πρότασης, τα τρία βασικά προβλήματα της «κρίσης του Κέντρου» αποτελούν η οικονομική κρίση και οι οικονομικές πολιτικές οι οποίες έχουν αποδυναμώσει εμπορικές και επιχειρηματικές ενέργειες στην περιοχή, η μεταναστευτική πολιτική, η οποία οδηγεί και στην συσσώρευση των μεταναστών στο κέντρο, και στην παρουσία των όποιων αποδίδεται η γενικότερη «υποβάθμιση» του και τέλος το ίδιο το πολιτικό-διοικητικό σύστημα με τις αγκυλώσεις του. Στο σχήμα, βλέπουμε πως οι ειδικοί στόχοι προκύπτουν από τα τρία αυτά ζητήματα, ενώ απεικονίζεται και η μεταξύ τους σύνδεση: η κοινωνική και πολιτιστική συνοχή συνδέονται άμεσα με το θέμα της ασφάλειας και της νομιμότητας, επηρεάζοντας ταυτόχρονα την οικονομική ανάπτυξη του Κέντρου. Αυτή η σύνδεση, όπως θα δούμε και στην συνέχεια, εντάσσεται στην γενικότερη αφήγηση του ΣΟΑΠ σχετικά με την «κρίση του Κέντρου» την «γκετοποίηση» του και το «άβατό», όροι που χρησιμοποιούνται συστηματικά στο κείμενο, και η οποία εστιάζει στην παρουσία συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων στο κέντρο ως αιτία και καταλύτη μιας συνεχούς «υποβάθμισης», η οποία δρα ανασταλτικά σε κάθε προσπάθεια σχεδιασμού.

Οι άξονες παρέμβασης

Το σχεδιαστικό όραμα και οι προθέσεις του ΣΟΑΠ γίνονται εμφανείς όταν μελετήσουμε τους άξονες πάνω στους οποίους θα βασίζεται το σχέδιο. Αυτοί περιλαμβάνουν:

1. Ενίσχυση επιχειρηματικότητας, 2. Ενίσχυση δραστηριοτήτων κέντρου
3. Ενίσχυση πολιτιστικής δημιουργίας, 4. Αναθέρμανση αγοράς ακινήτων, 5. Ασφαλής διαβίωση, 6. Θέματα μεταναστών, 7. Κοινωνικές υπηρεσίες τομέας της πρόνοιας, 8. Επιστροφή κατοίκων, 9. Αστικό τοπίο—τοπόσημα, 10. Ελεύθεροι χώροι, 11. Ταυτότητα και branding, 12. Καθημερινή διαχείριση, 13. Κτηριακό απόθεμα, μέσω της ανανέωσης και ανακαίνισης κτηριακού αποθέματος, 14. Πολεοδομικές δράσεις, 15. Βιώσιμη κινητικότητα, 16. Περιβάλλον μέσω πρασίνου και βελτίωση μικροκλίματος, 17. Σχεδιασμός, με την πιλοτική εφαρμογή του ΣΟΑΠ, 18. Ψηφιακή πόλη Προώθηση ψηφιακής πόλης και ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης

(αναλυτικότερα οι στόχοι περιγράφονται στο Παράρτημα)

η αφήγηση της «κρίσης του Κέντρου» μέσα από το ΣΟΑΠ

Για την «κρίση του Κέντρου» στο κείμενο αναπτύσσεται μια αφήγηση η οποία συνδυάζει την «υποβάθμιση» του κέντρου της Αθήνας ως αποτέλεσμα κυρίως τριών παραγόντων: της οικονομικής κρίσης, του ζητήματος της μετανάστευσης και της διοικητικής δυσλειτουργίας του προηγούμενου διαστήματος. Σύμφωνα με αυτή την αφήγηση «η κρίση του Κέντρου»: «έχει αποκτήσει οξύτητα και συνοδικά συνεχίζει να επιδεινώνεται, παρά τα υπαρκτά φαινόμενα αντίδρασης και ενίοτε μερικής ανάταξης σε συγκεκριμένα πεδία (κυρίως στην κινητοποίηση της ενδογενούς κοινωνικής δυναμικής, την πολιτιστική δημιουργία, την εικόνα της πόλης και τον έλεγχο της εγκληματικότητας και παραβατικότητας).»

«Δεν υπάρχει δυνατότητα οι κάτοικοι του κέντρου να επανέλθουν σε αυτό μόνο επειδή αυξήθηκε το πράσινο της γειτονιάς ή οι επιχειρήσεις να επανεγκατασταθούν στο κέντρο μόνο επειδή αυξήθηκαν οι θέσεις στάθμευσης, γιατί και στις δύο περιπτώσεις δεν ήταν κυρίως αυτές οι αιτίες της φυγής, η οποία χαρακτηρίζει το σύνολο του κέντρου: καλές και «κακές» γειτονιές, περιοχές με ικανοποιητική ή μη κυκλοφοριακή εξυπηρέτηση, πλήττονται από κοινού, έστω και σε διαφορετικό βαθμό, από την κρίση. Παράμετροι που συνδέονται με την ασφάλεια, την καθημερινότητα, και τα κοινωνικο-πολιτιστικά χαρακτηριστικά, έχουν παίξει συνήθως μεγαλύτερο ρόλο στην έξοδο από το κέντρο. Με άλλα λόγια, δεν πρόκειται απλώς για πολεοδομικά προβλήματα, ή έστω για πολεοδομικά προβλήματα με πολεοδομικές προεκτάσεις, αλλά για σύνθετα προβλήματα με κοινωνικές, οικονομικές και χωρικές διαστάσεις.»

Στην αφήγηση αυτή, βλέπουμε να υιοθετούνται λόγοι για το κέντρο της Αθήνας, οι οποίοι εμφανίζονταν κατά καιρούς στο πολιτικό, δημόσιο και διοικητικό λόγο και οι οποίοι έθεταν ως αίτια της προαστικοποίησης μεγάλου

μέρους κατοίκων του κέντρου την υποβάθμισή του από την παρουσία και κατοίκηση σε αυτό μεταναστών, παρουσιάζοντας ουσιαστικά έναν «εκδιωγμό» των παλαιών κατοίκων από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς.

Η ρητορική της «γκετοποίησης» εμφανίζεται εδώ, θυμίζοντας περισσότερο την επιχειρηματολογία για το θέμα συγκεκριμένης μερίδας των ΜΜΕ, από όπου και ξεκίνησε η χρήση του όρου για την κατάσταση του κέντρου της Αθήνας, χρησιμοποιώντας τον όρο εκτός του αρχικού πολιτισμικού, χωρικού και πολιτικού υποβάθρου επάνω στο οποίο αυτός χρησιμοποιείται (βλ. χαρακτηριστικά)

«Το δεύτερο εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα εθνικού επιπέδου συνδέεται με την παράνομη μετανάστευση, ως φαινόμενο και ως πολιτική. Η κρίση του κέντρου της Αθήνας δεν οφείλεται μόνο στην παρουσία παράνομων μεταναστών. Ορισμένα στοιχεία του, ιδίως πολεοδομικού χαρακτήρα αλλήλα και συνδεδεμένα με φαινόμενα παραβατικότητας, εμφανίστηκαν πριν από τη μαζική έλευση μεταναστών. Ακόμα και σήμερα, τέτοια στοιχεία δεν αποτελούν συνέπεια της παρουσίας μεταναστών αλλήλα ευρύτερων συμπεριφορών και πρακτικών. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, είναι επίσης σαφές ότι η αύξηση της εγκληματικότητας, η ριζική αλλοίωση του κοινωνικό-πολιτισμικού χαρακτήρα ορισμένων περιοχών που οδήγησε στην απομάκρυνση όσων από τους παλαιούς κατοίκους είχαν την οικονομική δυνατότητα να το πράξουν (με αποτέλεσμα την παραμονή των πιο ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού), και η προϊούσα “γκετοποίηση” τμημάτων του κέντρου, είναι συνδεδεμένα με την εκτός κλίμακας παρουσία οικονομικών μεταναστών. Η όποια αντιμετώπιση των προβλημάτων του κέντρου δεν θα είναι αποτελεσματική αν συνεχιστεί η αθρόα και ανεξέλεγκτη εισροή παρανόμων μεταναστών, που θα ανατροφοδοτεί τα προβλήματα και θα ακυρώνει τις λύσεις που θα δίνονται. Είναι προφανές ότι το ζήτημα ανάγεται στην εθνική μεταναστευτική πολιτική, και ως προς το σκέλος της ανακοπής της εισόδου, και ως προς το σκέλος των πολιτικών ενσωμάτωσης των “ενσωματώσιμων” αλλοδαπών.»

Όπως γίνεται φανερό από το παραπάνω απόσπασμα, οι αποτυχίες του σχεδιασμού και της αδυναμίας διαχείρισης των προβλημάτων του κέντρου κατά τα τελευταία χρόνια δεν αποδίδονται στον ίδιο το σχεδιασμό και στην πιθανότητα αυτός να ήταν ανεπαρκής ή ακατάλληλος για τις ανάγκες της συγκυρίας. Στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς χρεώνονται ουσιαστικά οι παραπάνω αδυναμίες αλλήλα και πιθανές μελλοντικές αποτυχίες αφού «ανατροφοδοτεί τα προβλήματα και θα ακυρώνει τις λύσεις που θα δίνονται».

Σύμφωνα με την Αθανασίου(2010) «στα συμφραζόμενα της σημερινής Ευρώπης, εμβληματικά αναφερόμενα της μορφής του “ξένου”, της ριζικής αυτής πολιτισμικής ετερότητας που τοποθετείται στο μεταίχμιο ανθρώπου και πολίτη ως τέτοια απειλεί τα σύνορα, είναι οι “λαθρομετανάστες” οι sans

pariers, αλλά και οι αποδέκτες “ανθρωπιστικής Βοήθειας”, οι “φιλοξενούμενοι” σε κέντρα υποδοχής και καταυλισμούς προσφύγων: με άλλα λόγια, αυτοί και αυτές των οποίων η άρση της υποκειμενικότητας επισείει η κήρυξη ή η επίκληση (ακύρηκτων) καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Εξαιρούνται από το πολιτικό πεδίο της ζωής, παρόλο που η κατάστασή του είναι απολύτως πολιτική...»(Αθανασίου, 2010)

Η αφήγηση αυτή, με επίκεντρο της την ασφάλεια ως απαραίτητη συνθήκη για την ανάπτυξη, συνδέεται άμεσα με την χρήση της εκτεταμένης αστυνόμευσης ως βοηθητικό εργαλείο του σχεδιασμού, κυρίως κρατώντας το κάθε σώμα στην θέση που του αναλογεί, καταστέλλοντας, τιμωρώντας και απομακρύνοντας, «καθαρίζοντας» τον χώρο για την πραγματοποίηση και διατήρηση του σχεδιαστικού οράματος. Στο σχεδιαστικό αυτό όραμα, παράλληλα, κυριαρχεί και η φαντασίωση της «παλιάς γειτονιάς», μιας συνεκτικής κοινότητας παιδιών και νέων κατοίκων όπου οι όσο το δυνατόν λιγότερες πολιτισμικές, φυλετικές και ταξικές διαφορές αποτελούν δείγμα κοινωνικής συνοχής.

Έτσι, όπως θα δούμε και στην συνέχεια, απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του κέντρου της Αθήνας και την μετατροπή του σε κέντρο διεθνούς εμβέλειας, είναι σε μεγάλο βαθμό η απομάκρυνση από αυτό των σωμάτων που δεν συμβαδίζουν με την εικόνα αυτή και συνεπώς, όταν είναι εμφανή στον αστικό χώρο «ακυρώνουν» αυτό το επιλεκτικό όραμα της ανάπτυξης.

«Γιατί η πόλη είστε εσείς»: οι κοινωνικές ομάδες στο σχεδιαστικό όραμα του ΣΟΑΠ

Όπως γίνεται φανερό παραπάνω, από τους ίδιους τους στόχους και τις προθέσεις των σχεδιαστών, το ΣΟΑΠ οραματίζεται ένα κέντρο της Αθηνάς, με διεθνή εμβέλεια, το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα τουριστικό προορισμό, χώρο δημιουργικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, τόπο επιχειρηματικής εγκατάστασης και καινοτομίας αλλά και άνθισης του εμπορίου. Σε αυτό το όραμα πολύ σημαντικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζουν συγκεκριμένες κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες ως κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης αλλά και ως απαραίτητο συστατικό της εξασφάλισης της κοινωνικής συνοχής του κέντρου και της αναβάθμισης της εικόνας τους και της ποιότητας διαβίωσης σε αυτό. Πρόκειται για «δημιουργικούς νέους», επαγγελματίες, επιχειρηματίες, επενδυτές, παλαιούς(ελληνικής καταγωγής) κατοίκους και φυσικά τουρίστες.

«Το Σχέδιο υλοποιεί ένα όραμα με ορίζοντα το 2020 και αποτελεί μια μοναδική ευκαιρία για την αστική αναβάθμιση της πρωτεύουσας και την βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων μας. Χρειαζόμαστε την υποστήριξη και τη συμμετοχή όλων. Γιατί η πόλη είστε εσείς: κάτοικοι, εργαζόμενοι, επισκέπτες,

επαγγελματίες. Και μαζί προχωράμε!», δήλωνε χαρακτηριστικά ο δήμαρχος Γιώργος Καμίνης, στην ιστοσελίδα του προγράμματος (https://www.cityofathens.gr/dianouleush_soap), μετά την παρουσίαση της πρότασης, συνοψίζοντας ουσιαστικά πως ο σχεδιασμός αλλιά και οι τοπικοί φορείς αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές ομάδες του της πόλης.

Ιδιαίτερα προβληματική θεωρείται παράλληλα μια άκριτη κατηγοριοποίηση των μεταναστών σε «ενσωματώσιμων» αλλοδαπών (χωρίς περαιτέρω επεξηγήσεις), ενώ ταυτόχρονα, ως ευάλωτες κοινωνικές ομάδες της πόλης εμφανίζονται κυρίως οι ηλικιωμένοι έλληνες κάτοικοι, ΑΜΕΑ και τα παιδιά.

Ευάλωτες ομάδες όπως οι πρόσφυγες, οι άστεγοι, sex-workers, και τοξικοεξαρτημένα άτομα, εμφανίζονται περισσότερο σαν παραβατικές ομάδες που χρήζουν καταστολής και απομάκρυνσης από ένα υγιή δημόσιο χώρο, παρά σαν ομάδες που στην συγκυρία της κρίσης είναι πραγματικά ευάλωτες τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Για τις ταυτότητες αυτές, τις μη-παραγωγικές κοινωνικές ομάδες, όπως υποστηρίζει ο Takahashi, η μη-συμμετοχή στην παραγωγή μέσω της ένταξης στην «τυπική» αγορά εργασίας, συχνά ταυτίζεται με την πεποίθηση ότι η προοπτική της επιβίωσης εξαρτάται από πρακτικές παραοικονομίας και σε παραβατικές τακτικές (Takahashi, 1997). Η προσωπική ευθύνη αποκτά μια ξεκάθαρα ηθική διάσταση που μεταφράζεται στον στιγματισμό, αποδίδοντας την ευρύτερη συγκυρία αποκλειστικά σε ατομικές επιλογές. Έτσι «εγκληματικά» και «επικίνδυνα», σε φυσικό και ηθικό επίπεδο, θεωρούνται υπεύθυνα όχι μόνο για την ατομική του κατάσταση αλλά για την ευρύτερη εκδήλωση «κοινωνικών παθογενειών» (Takahashi, 1997). Οι κοινωνικές αυτές ομάδες εμφανίζονται περισσότερο σαν εμπόδιο της επιθυμητής ανάπτυξης ενώ όπως βλέπουμε στην συγκεκριμένη περίπτωση, η «παραβατικότητα» τους, η κοινωνική απόκλιση» η οποία τις χαρακτηρίζει, εμποδίζει την αντιμετώπισή τους ως ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, καθιστώντας την μη-ορατότητά τους στον αστικό και κοινωνικό ιστό επιτακτική.

προτεινόμενες ενέργειες και η πολιτική για το σώμα

Οι ενέργειες παρέμβασης που προτείνονται κινούνται γύρω από τα ζητήματα ασφάλειας, ανάπτυξης-ανταγωνιστικότητας-επιχειρηματικότητας, κοινωνικής συνοχής, κτηριακού αποθέματος, περιβάλλοντος και πολεοδομίας-υποδομών.

Στα πλαίσια της παραπάνω αφήγησης όμως, η ενέργειες που εντάσσονται στην διαχείριση αυτών των ζητημάτων φανερώνουν μια πολιτική για το σώμα στοχευμένη στα μολυσματικά, παραβατικά και ανεξέλεγκτα και επικίνδυνα σώματα κοινωνικών ομάδων, με εμφανή έμφυλα, φυλετικά και ταξικά χαρακτηριστικά. Όπως προαναφέρθηκε, στο ΣΟΑΠ τα σώματα προσφύγων και

μεταναστών(«παράνομων μεταναστών», «λαθρομεταναστών»), αστέγων, τοξικοεξαρτημένων ατόμων και άηλων «παραβατικών» ομάδων, αποτελούν εστίες μόλυνσης, όχι μόνο συμβολικά αλλά και οπτικά και κυριολεκτικά, είτε ως απειλή για την δημόσια υγεία λόγω συνθηκών υγιεινής, είτε εξαιτίας παραβατικής συμπεριφοράς. Οι ενέργειες που θα περιγράφουν στην συνέχεια επικεντρώνονται με διαφορετική ένταση και προτεραιότητα στις διάφορες προβληματικές περιοχές όπως αυτές ορίζονται στο αντίστοιχο τμήμα του «Α2. Πλήρες Πρόταση & Πρόγραμμα δράσης»(βλ. παράρτημα).

Το κέντρο της Αθήνας και οι «περιοχές υψηλής προβληματικότητας», βρίσκονται στο επίκεντρο μια γενικότερης συζήτησης- σύγκρουσης ευρύτερων μηχανισμών και «καθεστώτων αναπαράστασης» (Short,1999) τα οποία εμπεριέχονται στην στρατηγική απόδοσης μιας νέας ταυτότητας και στην αναζωογόνηση του κέντρου της πόλης. Αποτέλεσμα τέτοιων στρατηγικών αποτελούν οι διάφορες μορφές για την αστική ανάκαμψη, της πρακτικής δηλαδή την ο οποία ο Short(1999) αποκαλεί «urban boosterism», της προώθησης μιας συγκεκριμένης περιοχής, τακτικής η οποία εμφανίζεται ως κεντρικό διάσταση της «πολιτειακής κουλτούρας(civic) του σύγχρονου καπιταλισμού» (Short,1999).

Στις συνοδικά 64 ενέργειες που προτείνονται, χαρακτηριστικές σε σχέση με την πολιτική για το σώμα που διατρέχει το κείμενο, αποτελούν οι παρακάτω, που χαρακτηρίζονται παράλληλα ως υψηλής προτεραιότητας(όπως εμφανίζονται στο «Α2.Πλήρες Πρόταση & Πρόγραμμα δράσης»)

:

Ενέργεια 1_Αντιμετώπιση της παραβατικότητας: στην ενέργεια αυτή η παράνομη χρήση δημόσιου χώρου ως χώρου στάθμευσης και τα παράνομα τραπεζοκαθίσματα εντάσσονται κάτω από την ομπρέλα της παραβατικότητας μαζί με την την «παράνομη κατάληψη δημόσιου χώρου και παρεμπόδιση της κυκλοφορίας από πορείες και εκδηλώσεις διαμαρτυρίες, τις μόνιμες καταλήψεις κτηρίων από τρίτους», αλλά και «η λαθρομετανάστευση / συγκέντρωση λαθρομεταναστών» ενώ παράλληλα καθίσταται σαφές ότι «υπάρχει συνέργεια μεταξύ εγκληματικών και παραβατικών πρακτικών, ιδίως όταν χαρακτηρίζουν τις ίδιες επιμέρους περιοχές δημιουργώντας καταστάσεις “άβατου” ή “γκέτο”, και ακόμα περισσότερο όταν τέτοιες περιοχές έχουν στρατηγική θέση στην πολεοδομική διάρθρωση για λόγους χωρικούς ή συμβολικούς (βλ. για παράδειγμα την περίπτωση της Πλατείας Ομονοίας).»(σελ. 63-64)

Κύριο μέσο για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας όπως περιγράφεται εδώ αποτελεί η εκτεταμένη αλλά και ειδικευμένη αστυνομία. Παράλληλα, συνεχίζεται η δημοφιλή αφήγηση του «γκέτο» ή «άβατου» ενώ γίνεται μία έμμεση σύνδεση της παραβατικότητας με την παρουσία μεταναστών στο χώρο. Επιλογή της εκτεταμένης χρήσης του όρου «λαθρομετανάστευσης» σε όλη την

έκταση του κειμένου, αποτελεί παράλληλα ένα προβληματικό στοιχείο, αφού όπως προαναφέρθηκε πρόκειται για «αδόκιμο όρο, που χρησιμοποιείται άκριτα για να περιγράψει το φαινόμενο της μαζικής ανεπίσημης, διασυννοριακής μετακίνησης, ενώ έμμεσα νομιμοποιεί την κράτηση αιτούντων άσυλο για παράνομη είσοδο, κάτι που υποδηλώνεται από το πρόσημο “ἄθρο-”»(Βουτυρα, 2014).

Ενέργεια 2_Δράσεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων που συνδέονται με τους οίκους ανοχής :

στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιείται ως έγκυρη στατιστική πηγή την καταγραφή της Κίνησης Πολιτών Κέντρου Αθήνας (ΚΙΠΟΚΑ)(«η περιοχή Κεραμεικού – Μεταξουργείου «φιλοξενεί» το 20-25% του συνόλου των οίκων ανοχής και στούντιο που λειτουργούν στο Λεκανοπέδιο») κίνησης πολιτών η οποία κατά καιρούς έχει εμφανιστεί στο προσκήνιο με συγκεκριμένα αιτήματα, υιοθετώντας και αναπαράγοντας ξενοφοβικές ρητορικές για το κέντρο της Αθήνας. Η παράνομη πορνεία εδώ, φαίνεται να είναι μια αποκλειστικά «γυναικεία» δραστηριότητα, που αφορά συγκεκριμένες εθνοτικές ομάδες, με τις «εκδιδόμενες γυναίκες πλέον να προέρχονται από πληθώρα κρατών, από χώρες της Αφρικής, τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη, συχνά δε αποτελούν θύματα υπερεθνικών δικτύων trafficking, οργανωμένης μαστροπείας και εκμετάλλευσης.»). Η παράνομη πορνεία παρουσιάζεται ως «μεγάλη πληγή» για την οικονομία, αφού χάνεται μεγάλος αριθμός εσόδων ενώ παράλληλα με την εξέταση της χωροθέτησης των οίκων ανοχής προτείνεται «επανεξέταση και πρόταση τροποποίησης γενικού θεσμικού πλαισίου για τους οίκους ανοχής: ν. 2734/1999 «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις» σε σχέση με θέματα λειτουργικής αδειοδότησης, σφράγισης, υγειονομικού ελέγχου, ποινικών –διοικητικών κυρώσεων κ.λπ.»

Ενέργεια 4_Δράσεις για την αντιμετώπιση της υψηλής συγκέντρωσης παράνομων μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας:

«κατάληψη μεγάλων τμημάτων του κέντρου από “περιθωριακά στοιχεία” και μετανάστες, ιδίως παράνομους και, σε σημαντικό βαθμό, με χαμηλό βαθμό ενσωμάτωσης. Η απαξίωση του κτιριακού αποθέματος με την αύξηση του αριθμού των κενών ή και εγκαταλειμμένων κτιρίων και διαμερισμάτων οδήγησε στην γενικότερη υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και των λειτουργιών της πόλης. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα προβλήματα αυτά παρουσιάστηκαν ήδη πριν την δημοσιονομική κρίση της χώρας, μετά την εκδήλωση της οποίας απομειώθηκε έντονα και η εμπορική δραστηριότητα του κέντρου. Σήμερα, ολόκληρες περιοχές, που αποτελούν ιστορικά ορόσημα και διαδρομές της Αθήνας, (Πλατεία Κηλυθμώνος, Εμπορικό Τρίγωνο, Σταδίου, Πλατεία Δικαιοσύνης, Χαυτεία, Αθηνάς, Μαινάνδρου, Σωκράτους, περιοχή Εθνικού Θεάτρου, Γερανίου, πλατεία Θεάτρου, πλατεία Λαυρίου, πλατεία Βάθη, περιοχή Μουσείου, πλατεία Βικτωρίας, Πατησίων κ.λπ.), χαρακτηρίζονται από

απαξίωση και εξαθλίωση. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την αύξηση της εγκληματικότητας/παραβατικότητας, του αριθμού των ανέργων, των αστέγων και των μεταναστών, έχει οδηγήσει σε “γκετοποίηση” τους και έχει αλλοιώσει τον κοινωνικό και πολιτισμικό τους χαρακτήρα.» Εδώ, η παρουσία και μόνο των μεταναστών, αστέγων, και άλλων «μη-παραγωγικών» ομάδων, στους ιστορικούς δημόσιους χώρους, αλλιά και στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου αποτελεί στοιχείο μολυσματικό ως προς την εικόνα της πόλης και την ιστορικότητα των παραπάνω ορόσημων και για την ποιότητα ζωής(των υπόλοιπων κατοίκων και επισκεπτών).

«Είναι αναμφισβήτητο ότι πολλή από τα παραπάνω προβλήματα συνδέονται με

την εκτός κλίμακας παρουσία αλλοδαπών, σε πολύ μεγάλο ποσοστό παρανόμων. Η όποια αντιμετώπιση των προβλημάτων του κέντρου δεν θα είναι αποτελεσματική αν συνεχιστεί η αθρόα και ανεξέλεγκτη εισροή παρανόμων μεταναστών.» έτσι, στα πλαίσια της ενέργεια αυτής προτείνεται

«Εξέταση πρότασης απομάκρυνσης χώρων φιλοξενίας, περίθαλψης και σίτισης αστέγων από το κέντρο της Αθήνας (περιοχή Ομόνοιας) και διαμόρφωση γενικών και ειδικών κριτηρίων για την χωροθέτηση χώρων φιλοξενίας, περίθαλψης και σίτισης αστέγων, κέντρων πρώτης υποδοχής νεοεισερχομένων μεταναστών και κέντρων κράτησης υπό απέλαση μεταναστών με στόχο την διάχυσή τους στον αστικό ιστό» καθώς και «Διαμόρφωση κριτηρίων για την διάχυση δομών φιλοξενίας αιτούντων άσυλο και προσφύγων σε περιοχές της Περιφέρειας Αττικής και δημιουργία σχετικής πρότασης.» ενώ ταυτόχρονα θεωρείται ότι θα έχει σαν αποτέλεσμα την «Αποκατάσταση κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού χαρακτήρα του κέντρου της πόλης, απόδοση της πόλης στους πολίτες, περιορισμός του αριθμού των μεταναστών, αποκατάσταση ασφάλειας και νομιμότητας».

Ειδικότερα, μέσα από την έκφραση «απόδοση της πόλης στους πολίτες» βλέπουμε να επανέρχεται η ρητορική της «κατάληψης» της πόλης από ομάδες στις οποίες δικαιωματικά ο ζωτικός της χώρος, δεν ανήκει.

Ενέργεια 5_Πρώθηση παρεμβάσεων στους θύλακες υψηλής προβληματικότητας:όπως αναφέρεται «πρόκειται για εκφράσεις παραβατικής συμπεριφοράς ή και εγκληματικότητας» που αντιμετωπίζουν οι περιοχές αυτές(οι οποίες ορίζονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο, σελ της Πλήρους Πρότασης),και οι οποίες παράλληλα χαρακτηρίζονται από υψηλές πυκνότητες, έλλειψη ελεύθερων δημόσιων χώρων και από χαμηλά εισοδήματα. Ουσιαστικά, τα μέτρα που προτείνεται εδώ είναι η εκτεταμένη αστυνόμευση, θεωρώντας ότι θα βοηθήσει στην ανάκτηση της κοινωνικής και πολιτισμικής συνοχής – και στην επανακατοίκηση αλλιά και στην ανάκτηση και αναβάθμιση του δημόσιου χώρου, ρυθμίζοντας παράλληλα «θέματα μεταναστών», επικεντρώνοντας περισσότερο στην παραβατικότητα προερχόμενη από συγκεκριμένες εθνοτικές ομάδες παρά στο οργανωμένο έγκλημα.

«Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αποφεύγονται ενέργειες που μειώνουν την πρόσβαση του ευρύτερου κοινού σε 'ευαίσθητες' περιοχές και να ενθαρρύνεται η κυκλοφορία των πολιτών σε ολόκληρο το κέντρο, εφόσον χωρίς αυτή οι προβληματικές περιοχές τείνουν να λειτουργούν ως "θύλακες" στους οποίους ο περιορισμός της πρόσβασης περιορίζει τις κοινωνικές "άμυνες" απέναντι στην εγκληματικότητα. Μέτρα για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης συμπεριλαμβανομένων των μέτρων αστυνόμευσης (πχ. Περιπολίες της Δ/σης Αλληλοδαπών και Άμεσης Δράσης καθημερινά για ενέργεια ελέγχων)»

Ενέργεια 19_Επιμόρφωση μεταναστών για διευκόλυνση κοινωνικής ένταξης (γλώσσα κλπ.) και για μείωση του ψηφιακού χάσματος: Σύμφωνα με την περιγραφή της ενέργειας αυτή ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία ένταξης σε μια κοινωνία των μεταναστών αποτελεί η ψηφιακή κατάρτιση, σε συνδυασμό με την γνώση της γλώσσας, αγνοώντας το γεγονός ότι η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας αφήνει ουσιαστικά τους μετανάστες χωρίς καμία θεσμική εξασφάλιση και προστασία.

Ενέργεια 23 Ειδικές δράσεις διευκόλυνσης της καθημερινότητας σε ευάλωτες ομάδες παλαιών κατοίκων: «Αποτελεί γενική παραδοχή ότι η βαθμιαία απόσυρση των κατοίκων του κέντρου καθώς και πολλών υπηρεσιών του δημόσιου τομέα στα προάστια οδήγησε σε βίαιη αλληλαγή των αστικών λειτουργιών στο ιστορικό κέντρο, αλλά και στις γειτονίες της πόλης. Η κατάληψη μεγάλων τμημάτων του κέντρου από μετανάστες, ιδίως παράνομους και με χαμηλό βαθμό ενσωμάτωσης, η αύξηση της εγκληματικότητας/παραβατικότητας, η μείωση της εμπορικής δραστηριότητας του κέντρου, η απαξίωση του κτιριακού αποθέματος με την αύξηση του αριθμού των κενών ή και εγκαταλειμμένων κτιρίων και διαμερισμάτων οδήγησε στην γενικότερη υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και των λειτουργιών της πόλης. Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την αύξηση του αριθμού των ανέργων και των αστέγων και την υποβάθμιση των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας και περίθαλψης δημιουργούν αυξανόμενες κοινωνικές εντάσεις και έντονα φαινόμενα ρήξης της κοινωνικής συνοχής. Παραδοσιακές αστικές περιοχές κατοικίας, όπως η Πατησίων, ο Άγιος Παντελεήμονας και η Κυψέλη βιώνουν τα τελευταία χρόνια «γήρανση» του πληθυσμού τους, καθώς οι κάτοικοι μέσης ή νεότερης ηλικίας έχουν μετακινηθεί προς άλλες περιοχές, ενώ από τους «παλαιούς κατοίκους» συνεχίζουν να κατοικούν στις περιοχές κοινωνικά ευάλωτες ομάδες, που είτε επιλέγουν να παραμείνουν είτε αδυνατούν να μετακινηθούν, όπως άτομα τρίτης ηλικίας, άτομα με ειδικές ανάγκες, οικογένειες και άτομα οικονομικές δυσχέρειες, μακροχρόνια άνεργοι. Η αύξηση της παραβατικότητας και εγκληματικότητας, η επί πολλα έτη ελλιπής Ολοκληρωμένη παρέμβαση στο Κέντρο της Αθήνας Πλήρης

Πρόταση v2 168 ,αστυνόμευση, η αυξανόμενη αίσθηση ανασφάλειας των κατοίκων, η υποβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών έγιναν αντιληπτά από τους κατοίκους ως εγκατάλειψη, απουσία και αποτυχία του κράτους.» Όπως αναλύθηκε και αρχικά, η αφήγηση του ΣΟΑΠ για την «υποβάθμιση του Κέντρου» εστιάζει σε πολύ συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ως αιτίες αυτή της υποβάθμισης, αναπαράγοντας ξενοφοβικούς λόγους και ρητορικές για τους ανυπεράσπιστους «παλαιούς κατοίκους». Έτσι, η αλληλαγή του πληθυσμιακού δυναμικού και της σύστασης του στις κεντρικές γειτονιές της Αθήνας χαρακτηρίζεται ως «αλληλοίωση της κοινωνικής σύνθεσης»: «Επικέντρωση δράσης σε συγκεκριμένες περιοχές, στις οποίες παρατηρείται αλληλοίωση της κοινωνικής σύνθεσής τους και μαζική απομάκρυνση των παλαιότερων κατοίκων τους: Πατησίων, Άγιος Παντελεήμονας, Κυψέλη.»

Ενέργεια 30_Αξιοποίηση ακινήτων του δημόσιου τομέα στο κέντρο της πόλης : «Στα εγκαταλελειμμένα κτήρια του κέντρου συγκαταλέγεται μεγάλος αριθμός κτιρίων του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, τα οποία σε άλλες περιπτώσεις παραμένουν κλειστά και αναξιοποίητα, ενώ σε άλλες, ακολουθώντας την θεωρία των σπασμένων παραθύρων, παρουσιάζουν συμπτώματα έντονης εγκατάλειψης και πολλές φορές καταλαμβάνονται από αστέγους, παράνομους μετανάστες και μετατρέπονται σε φυτώρια και καταφύγια παραβατικών ή αντικοινωνικών συμπεριφορών.» Τα χαρακτηριστικά της αντικοινωνικότητας και της παραβατικότητας αποδίδονται σε Άστεγους και μετανάστες, ως «μη-παραγωγικά» μέλη στα πλαίσια του σχεδιαστικού οράματος, χωρίς να διερευνώνται οι συνθήκες επιβίωσης τους στο περιγραφόμενο πλαίσιο.

Ενέργεια 31_Δράσεις για τα εγκαταλελειμμένα κτήρια:

«Η υπερευκέντρωση ανθρώπων σε ετοιμόροπα, εγκαταλελειμμένα κτήρια χωρίς στοιχειώδεις

συνθήκες υγιεινής (ύδρευση - αποχέτευση), δημιουργούν ανθυγιεινές εστίες, που θέτουν σε άμεσο κίνδυνο την υγεία εκατομμυρίων κατοίκων της πρωτεύουσας. Σε περιοχές, όπως το Ψυρρή, ο Άγιος Παντελεήμονας, καθώς και

στην περιοχή γύρω από την Ομόνοια και προς την Πατησίων καταγράφονται αυξανόμενα φαινόμενα εγκατάλειψης κτηρίων και κατάληψης αυτών από μετανάστες και τοξικομανείς. Τέτοιοι χώροι ενθαρρύνουν περαιτέρω την συγκέντρωση ατόμων με παραβατικές συμπεριφορές, όπως η πορνεία, η διακίνηση ναρκωτικών, το παραεμπόριο κ.λπ.» Στην περίπτωση αυτή

βλέπουμε την ρητορική της «υποβάθμισης» και «κατάληψης» να εμπλουτίζεται με τα στοιχεία του παρεμπορίου και της πορνείας, τα οποία φαίνονται να εντείνονται από την παρουσία μεταναστών σε περιοχές με χαμηλής ποιότητας κτηριακό απόθεμα. Η πορνεία και το παραεμπόριο έχουν

εμφανιστεί σε άλλα σημεία του κειμένου ως «μεγάλες πληγές» της οικονομίας, από τις οποίες χάνεται μεγάλος αριθμός εσόδων και οι οποίες αποδίδονται σε εθνοτικές ομάδες.

Οι υπόλοιπες ενέργειες: πέρα από τις ενέργειες επιχειρηματικού και διοικητικού χαρακτήρα, ένας μεγάλος αριθμός ενεργειών σχετίζονται με την τέχνη στον δημόσιο χώρο, είτε με την ανάπτυξη και ενίσχυση του τουρισμού, με την απόδοση μιας συγκεκριμένης ταυτότητας στην πόλη και την αλλαγή της εικόνας της, αλλά και με αισθητικές παραμβάσεις όπως αναπλάσεις, πεζοδρομήσεις, απομάκρυνση οπτικής ρύπανσης κλπ. Αυτές οι ενέργειες, σε συνδυασμό με την απομάκρυνση των «επικίνδυνων» σωμάτων κυρίως μέσω της αστυνόμευσης αλλά και της αποκέντρωσης δομών φροντίδας και υποδομών για τις ανεπιθύμητες ομάδες (άστεγοι, πρόσφυγες, τοξικοεξαρτημένα άτομα) εκτιμάται ότι θα επαναφέρουν την κοινωνική συνοχή μαζί με του «παλιούς κατοίκους» οι οποίοι θα επιστρέψουν στο κέντρο της πόλης. Παράλληλα, μια δημιουργική τάξη νέων καλλιτεχνών, εθελοντών και ΜΚΟ θα αναλάβουν να ομορφύνουν την πόλη με δράσεις τέχνης εξασφαλίζοντας και ενδυναμώνοντας την κοινωνική συνοχή αλλά και την διεθνή προβολή της Αθήνας ως σύγχρονης πόλης με δραστήριους πολίτες.

προβληματικοί όροι

Σε διάφορα σημεία του κειμένου εμφανίζονται συγκεκριμένα όροι, οι οποίοι ταυτίζονται ουσιαστικά με τα ανεπιθύμητα σώματα στον αστικό χώρο, και η χρήση τους οριοθετεί χωρικά και συμβολικά τα «σώματα εκτός τόπου». Πρόκειται, ταυτόχρονα για εκφράσεις που περισσότερο έχουν χρησιμοποιηθεί στον δημοσιογραφικό λόγο σχετικά με την κατάσταση του κέντρου της Αθήνας και με συγκεκριμένα ιδεολογικά υπόβαθρα πίσω από την χρήση των συγκεκριμένων όρων. Αναπόφευκτα, η ένταξη των όρων αυτών σε επίσημο κείμενο του σχεδιασμού αποτελεί ένα προβληματικό στοιχείο, μια σχεδόν ιδεολογικής φύσης επιλογή.

Παθρομετανάστες, παράνομοι μετανάστες, περιθωριακά στοιχεία: αυθαίρετες γενικεύσεις-κατηγοριοποιήσεις, χρήσεις αδόκιμων όρων, οι οποίες αναφέρονται σε μετανάστες, πρόσφυγες, άστεγους, τοξικοεξαρτημένα άτομα με έμφαση στο στοιχείο της παραβατικότητας

γκέτοποίηση γκέτο, άβατο, υποβάθμιση, κατάληψη, επανακατοίκηση, επανάκτηση δημόσιου χώρου: μέσα από την χρήση αυτών των όρων παρατηρούμε την υιοθέτηση συγκεκριμένων λόγων για το κέντρο της Αθήνας, (ΜΜΕ, πολιτικός λόγος). Αναφέρονται στην παρουσία και κατοίκηση μεταναστών στο κέντρο ενώ η επανακατοίκηση αναφέρεται στους «παλιούς»

κατοίκους ελληνικής καταγωγής. Εκφράζεται η αναγκαιότητα και η πρόθεση επανάκτησης του δημόσιου χώρου(και κτηριακού αποθέματος) και της «απόδοσής» του στους πολίτες, χώρος που παρουσιάζεται ως κατειλημμένος από την παρουσία μεταναστών, αστέγων, τοξικοεξαρτημένων ατόμων, διαδηλωτών και καταληψιών.

παραβατικότητα: εμφανίζεται σε «συνέργεια» με την εγκληματικότητα, αποδίδεται κυρίως σε μετανάστες/αστέγους/τοξικοεξαρτημένα άτομα/διαδηλωτές/πελάτες οίκων ανοχής

κοινωνική συνοχή: μέσα από τα συμπραζόμενα του κειμένου φαίνεται να εξασφαλίζεται μέσω της όσο το δυνατό μικρότερης ετερογένειας με επιστροφή «παλαιών» κατοίκων ελληνικής καταγωγής, ενώ εξασφαλίζεται μέσω της «ασφάλειας» και της «νομιμότητας» αλληλά και της γενικότερης αισθητικής αναβάθμισης αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος.

παράνομη πορνεία: εμφανίζεται ως αποκλειστικά «γυναικεία» δραστηριότητα με ανάλογες γενικεύσεις και αναπαραγωγή πολιτικού και δημοσιογραφικού λόγου για την προέλευση των «εκδιδόμενων γυναικών» από χώρες της Αφρικής & Ανατ. Ευρώπης, απειλή για την δημόσια υγεία

νομιμότητα: αφορά κυρίως την απομάκρυνση των λαθρομεταναστών & των «περιθωριακών στοιχείων που τους συνοδεύουν»

υποβάθμιση: ταυτίζεται κυρίως με της συνθήκες διαβίωσης τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε δημόσιο χώρο «λαθρομεταναστών,» αστέγων, τοξικοεξαρτημένων ατόμων. Στα πλαίσια αντιμετώπισης της προτείνονται απομάκρυνση & απολυμάνσεις χώρων καθώς και κυρώσεις σε ιδιοκτήτες για ενοικίαση σε «λαθρομετανάστες»

«ενσωματώσιμοι» αλληλοδαποί: διαχωρισμός μεταξύ «πραγματικών προσφύγων» & αυτών που δεν δικαιούνται «πραγματικά» να βρίσκονται στην χώρα.

τα ξένα σώματα

Συνολικά από την μελέτη του ΣΑΟΠ, την προσεκτικότερη μελέτη των συσχετισμών μεταξύ των ενεργειών και των στόχων που αυτές εκπληρώνουν, αλληλά και τις προϋποθέσεις για την εκπλήρωση του σχεδιαστικού οράματος, μπορούμε να εντοπίσουμε μια πολιτική για το σώμα, η οποία αναπτύσσεται μέσα από ιδεολογικές επιλογές και ιεραρχήσεις σχετικές με την «θέση» του κάθε πολιτισμικά και κοινωνικά φορτισμένου σώματος. Οι κοινωνικές ομάδες διακρίνονται έμμεσα σε παραγωγικές και μη-παραγωγικές, σε σχέση με το

όραμα και τις προθέσεις του σχεδιασμού και στα σώματα αυτών βρίσκουν υλική υπόσταση τα χαρακτηριστικά της δημιουργικότητας, της ευγένειας του «πολιτισμένου» από τη μία και του «περιθωριακού», παραβατικού και απολίτιστου από την άλλη. Ταυτόχρονα, η απειλή της δημόσιας υγείας και ασφάλειας αποκτούν έμφυλα, ταξικά και εθνικά χαρακτηριστικά (μετανάστριες, μετανάστες, τοξικοεξαρτημένα άτομα, άστεγοι πληθυσμοί) ενώ η ίδια η κοινωνική συνοχή φαίνεται να αντιμετωπίζεται περισσότερο με όρους φυλετικής «καθαρότητας» και ομοιογένειας παρά μέσω της αποτελεσματικής διαχείρισης της διαπολιτισμικότητας.

Αναφορές στην μιαιρότητα, την απόκλιση, την παραβατικότητα, την αποσύνθεση, την εξαθλίωση και το χάος, εναλλιάσσονται μεταξύ τόπων και σωμάτων τονίζοντας τη σχέση μεταξύ «της πολιτικής για το σώμα και το ατομικό σώμα» (Derrida, 2003). Η απειλή αυτών των σωμάτων εδώ εντοπίζεται προς την παραγωγική δυνατότητα των περιοχών της μελλοντικής ανάπτυξης, ταυτόχρονα ως σύμπτωμα αηλιά και ως παρελκόμενο μιας χωρικό-κοινωνικής μόλυνσης (Smith C, 2010). Η αφήγηση του χάους, των ναρκωτικών, της μόλυνσης και της παραβατικότητας παρέχει σύμφωνα με τον Smith C. (2010) στοιχεία για την διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο σώμα του παραβάτη, «ξένου», χρήση και στο κοινωνικό σώμα της πόλης, ανακαλώντας τις έννοιες της μόλυνσης και της ρύπανσης, οι οποίες αναμιγνύονται με τις κοινωνικές και χωρικές διαστάσεις των μεταφορών «παθολογίας του χώρου» (Smith C., 2010).

Η παρουσία και μόνο των σωμάτων αυτών στο χώρο εμφανίζεται ως κυριολεκτική και μεταφορική απειλή η οποία επηρεάζει την εικόνα της πόλης και καταρρίπτει τον συμβολισμό και το κύρος των ιστορικών δημόσιων χώρων της, όταν αυτοί χρησιμοποιούνται από τους «ανεπιθύμητους» των πόλεων. Προσβάλλουν και αλλοιώνουν τον συμβολικό χώρο του κέντρου της Αθήνας, παραβιάζουν την «πρέπουσα χρήση του».

Συμβολικά, στα σώματα αυτά αποδίδεται η έννοια του μη-πολίτη, η οποία τα καθιστά μη-ικανά και μη-ιδανικά για την εκπλήρωση του κοινωνικού οράματος.

Στην πολιτική για το σώμα που ορίζει τον ιδανικό πολίτη της σύγχρονης ανταγωνιστικής μεγαλούπολης, τα ανεπιθύμητα σώματα καταλαμβάνουν ένα χώρο (φυσικό και κοινωνικό) που δεν τους αναλογεί, ενώ η αξία τους υπολογίζεται «στα κρυφά», στο άτυπο της καθημερινότητας και της οικονομίας της, ως ένα αναγκαίο κακό της σύγχρονης πραγματικότητας.

Ξεκάθαρα, δεν έχουν θέση στο κέντρο που οραματίζεται το ΣΟΑΠ και οι τοπικοί φορείς, με την κυριολεκτική απομάκρυνσή τους από αυτό να αποτελεί τρόπο εξασφάλισης της κοινωνικής συνοχής, η οποία εδώ ορίζεται περισσότερο με εθνικά, φυλετικά και ταξικά χαρακτηριστικά. Δεν είναι οι

εμφάνιση αυτών των σωμάτων που τα καθιστά ξένα μόνο, είναι και το συμβολικό κεφάλαιο τους (η απουσία αυτού) στα πλαίσια μιας στενά και σχεδόν καταναλωτικά ορισμένης «δημιουργικότητας», το οποίο για αυτά παραμένει σχεδόν ανύπαρκτο στα μάτια του εξευγενισμού, πέρα από την όψη της ανεκτικότητας.

κλείνοντας_

Ο τρόπος με τον οποίο ορίζεται το «όλων μας» στον σχεδιασμό δεν εμπεριέχει πάντα τις διάφορες ομάδες που δραστηριοποιούνται και κατοικούν σε μια περιοχή, αλλιώς αυτές που θεωρούνται ιδανικές και ικανές να εκπληρώσουν το σχεδιαστικό όραμα. Στην πραγματικότητα, ιδεολογικές και πολιτικές αντιλήψεις και επιλογές ορίζουν τις προτεραιότητες αλλιώς και ποιες ομάδες του πληθυσμού αφορά ουσιαστικά ο σχεδιασμός. Αυτές οι ιδεολογικές επιλογές και αντιλήψεις που διατρέχουν το σχεδιαστικό όραμα(και τον σχεδιαστικό λόγο) εκφράζονται με την σειρά τους στις κατηγοριοποιήσεις και τις ιεραρχήσεις των συμπεριφορών και των ταυτοτήτων και εκφράζονται υλικά στα σώματα των ατόμων. ο τρόπος με τον οποίο ορίζονται τα προβλήματα της κάθε περιοχής, οι ανάγκες των κατοίκων και των χρηστών της, εμπλέκονται σε πολυδιάστατα συστήματα ταξινόμησης με όρους κοινωνικής και συμβολικής ιεραρχίας Αναπόφευκτα, στον σχεδιασμό εμπεριέχεται μια πολιτική για το σώμα η οποία όχι μόνο ταξινομεί τα σώματα συμβολικά αλλιώς και χωρικά, ορίζοντας ποιος δικαιούται να βρσκεται και σε ποιόν χώρο. Σε αυτά τα

πλαίσια, στα σώματα των Άλλων (μεταναστών, αστέγων, τοξικοεξαρτημένων, παραβατών), ως πολιτισμικά σημεία, εγγράφονται «φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας», από τα οποία η ανταγωνιστική πόλη επιχειρεί να απαλλοτριώσει μέσω μιας εθνοτικής, αισθητικής και συμβολικής «κάθαρσης», κατά την οποία, οι ουσιαστικά ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού δεν έχουν λόγο ούτε και πρόσβαση στην διαβούλευση αποφάσεων που αφορούν την καθημερινότητά τους, μέσα από τις παραπάνω κοινωνικές ιεραρχήσεις. Το ίδιο το δικαίωμα της παρουσίας στο δημόσιο χώρο και της χρήσης του αμφισβητείται μέσα από πλαίσια νομιμότητας που αγνοούν την κοινωνική παραγωγή του χώρου και της δημόσιας σφαίρας και συναρτώνται με την εθνικότητα, το φύλο, την φυλή, γνωρίσματα και συμπεριφορές που αποδίδονται στα υλικά σώματα. Σύμφωνα με την Butler(1990), αυτά τα σώματα και οι συμπεριφορές «εκτός τόπου», εκτεθειμένα με όρους ορατότητας της παρουσίας τους στο χώρο διαπερνούν τα κοινωνικό-χωρικά σύνορα και πλαίσια, σημαίνοντας την ανάγκη για επανάκτηση του κοινωνικού ελέγχου μέσω της χωρικής αναδιοργάνωσης. Όπως αναφέρει η Αθανασίου(2007), παράλληλα με τους προβληματισμούς της Butler σχετικά με τη δημόσια σφαίρα και την συγκρότηση της στη βάση του αποκλεισμού ή της διάκλειστης ετερότητας, «αν το ζητούμενο είναι η πιθανότητα μιας κοινότητας βασισμένης σε κανόνες ορθολογικής διαβούλευσης, αμοιβαίας κατανόησης και συναίνεσης, οι έννοιες του “κοινού” και της “κοινότητας” δεν εγκαθιδρύονται ακριβώς μέσω της παραγωγής αυτού που είναι μη-κοινό(τόσο με την έννοια του μη-ανήκοντος όσο και με την έννοια του μη-οικείου), αυτού που δεν εξουσιοδοτείται, που εξαιρείται από το κοινό και μένει έξω από αυτό- ως αθέμιτη, αβίωτη αλληλιά και απειλητική ετερότητα;» Η ταξινόμηση των «ξένων σωμάτων» στον αστικό σχεδιασμό διαμορφώνει και αναπαράγει το δικαίωμα της πολικότητας και του «ανήκειν» ορίζοντας για ποιες ομάδες πληθυσμού αυτό αποτελεί αναπόσπαστο δικαίωμα και για ποιες όχι.

Οι άξονες παρέμβασης

Το σχεδιαστικό όραμα και οι προθέσεις του ΣΟΑΠ γίνονται εμφανείς όταν μελετήσουμε τους άξονες πάνω στους οποίους θα βασίζεται το σχέδιο. Αυτοί περιλαμβάνουν (όπως εμφανίζονται στο «Α2.Πλήρες Πρόταση & Πρόγραμμα δράσης»):

1_ενίσχυση επιχειρηματικότητας

«Προτεραιότητα στην κατεύθυνση αυτή πρέπει να είναι η ενίσχυση της δημιουργικότητας των πολιτών, σε νέους και δυναμικά αναπτυσσόμενους τομείς. Ειδικότερα, η στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που καινοτομούν, επενδύουν στη γνώση, δημιουργούν νέες θέσεις απασχόλησης και, ταυτόχρονα, είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητες και κοινωνικά υπεύθυνες.»

2_ενίσχυση δραστηριοτήτων κέντρου

«Η διατήρηση της βιοτεχνίας και της μικρής ή μη οχλούσας μεταποίησης εντός των ορίων της πόλης είναι συστατικό στοιχείο της συνεκτικότητας του αστικού ιστού, της επιδίωξης για τη συνεκτικότητα της πόλης (στοιχείο της συμπαγούς πόλης), και της οικονομικής της ζωής.» Ενώ στο ίδιο πλαίσιο κινούνται και οι στρατηγικές για την ενίσχυση του εμπορίου και των καταστημάτων του κέντρου, με παράλληλη ανάπτυξη τουρισμού πόλης για τον κέντρο της Αθήνας.

3_ ενίσχυση πολιτιστικής δημιουργίας

«Η συζήτηση για τον ρόλο του πολιτισμού και των καλλιτεχνών στον επανασχεδιασμό των λειτουργιών του κέντρου της πόλης είναι ιδιαίτερα επίκαιρη στην Αθήνα, όπως και σε πολλές ακόμη ευρωπαϊκές πόλεις. Στο πλαίσιο της συζήτησης αυτής, ο ρόλος της πολιτιστικής δημιουργίας θεωρείται πολύ σημαντικός: νέες θεωρίες και πρακτικές που συνδέουν την αστική ανάπτυξη με τον πολιτισμό, όπως αυτή της «δημιουργικής πόλης», έχουν πλέον παγκόσμια απήχηση».

4_ αναθέρμανση αγοράς ακινήτων, κυρίως μέσω των αναπλάσεων και της «αισθητικής αναβάθμισης» περιοχών

5_ασφαλής διαβίωση Η οικονομική κρίση διεθνώς και η εγχώρια κρίση ειδικότερα, έχουν αυξήσει την οικονομική ανέχεια που αποτελεί παραγωγική πηγή παρανομίας. Τούτο συνδυαζόμενο με τα μεγέθη και τη συσσώρευση τόσο περιθωριακών όσο και μεταναστευτικών πληθυσμών στην πρωτεύουσα, δημιουργήσει κατά τα τελευταία χρόνια δυσάρεστες εξελίξεις στον τομέα της ασφαλούς διαβίωσης και ασφαλούς επιχειρηματικής λειτουργίας, όπως και στον τομέα της οικονομικής νομιμότητας, με μορφές παρανομίας όπως ενέργειες κατά της ζωής, ληστείες, και οικονομικό έγκλημα. Η εγκληματικότητα αν και αφορά

συνολικά τη χώρα και την Αθήνα έχει την τάση να παρουσιάζεται αυξημένη ανάλογα με το είδος της σε συγκεκριμένες περιοχές. Σκοπός του παρόντος άξονα είναι η συμβολή στην αντιμετώπιση των παραπάνω φαινομένων. Η ριζική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας γίνεται με την αντιμετώπιση των αιτίων, αλλά αποτελεί μακροπρόθεσμο εγχείρημα. Επομένως στο βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα είναι απαραίτητα συγκεκριμένα μέτρα που παραπέμπουν σε μορφές αστυνόμευσης, κατά προτίμηση προληπτικές-αποτρεπτικές αλλά και κατασταλτικές. Ο παρόν άξονας, επικεντρώνεται στα ζητήματα της αστυνόμευσης και βρίσκεται σε συνέργεια με τα σχετικά κυβερνητικά μέτρα για το θέμα.»

6_θέματα μεταναστών «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι συγγενείς πολιτικές κρίσεις σε διάφορα μέρη του κόσμου έχουν διεθνώς εντείνει τη μετακίνηση πληθυσμών και ως εκ τούτου σε πολύ σημαντικό βαθμό την παράνομη μετανάστευση, η οποία πέραν των αλλήλων έχει συνυφανθεί και με αναβίωση μορφών εγκληματικότητας όπως το δουλεμπόριο, το trafficking γυναικών, κλπ. Ειδικώς στην Ελλάδα με τις ισχύουσες διεθνείς συνθήκες έχει επισυμβεί δυσανάλογη με τον πληθυσμό και τις ανάγκες της χώρας συσσώρευση παράνομων μεταναστών, που στην περιοχή της Αθήνας και δη στο κέντρο έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις και λόγω της όξυνσης της οικονομικής κρίσης έχει συμβάλει στην αύξηση όλων των μορφών εγκληματικότητας. Η εγκληματικότητα (και οι διάφορες μορφές παραβατικότητας) έχουν συντελέσει έτσι ώστε η Αθήνα να μην είναι πλέον όσο ασφαλής ήταν στο παρελθόν, πράγμα που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Παράλληλα με την υπερσυσώρευση παρανόμων μεταναστών, υπάρχουν τα προβλήματα που συνοδεύουν την ύπαρξη των νομίμων μεταναστών, τα οποία επίσης χρήζουν αντιμετώπισης, διότι η απλή παροχή ασύλου, ή η νομιμοποίηση της παρουσίας τους δεν αποτελεί εχέγγυο λύσης σωρείας αλλήλων προβλημάτων τα οποία μπορούν να υπαχθούν σε μια γενικότερη έννοια αυτή της ένταξης (κοινωνικής και οικονομικής). Επιπροσθέτως, υπάρχει η κατηγορία των παρανόμως εισεληθόντων μεταναστών που έχουν καταθέσει αιτήσεις για άσυλο, πολλοί για πραγματικούς και ουσιαστικούς λόγους, αιτήσεις οι οποίες χρονίζουν ως προς την απάντηση που δέον να λάβουν. Ο παρών άξονας φιλοδοξεί με τις προτεινόμενες δράσεις να συμβάλει στην αντιμετώπιση των παραπάνω φαινομένων.»

7_κοινωνικές υπηρεσίες Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και της ειδικότερης κρίσης που διέρχεται η Αθήνα, καίριας σημασίας για πολλούς λόγους αλλά ιδιαίτερα για ανθρωπιστικούς αναδεικνύεται ο γενικότερος τομέας της πρόνοιας. Όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού καταλήγουν να διαβιούν κάτω του ορίου της φτώχειας (η χώρα είναι ήδη δεύτερη σε ευρωπαϊκό επίπεδο), οι άστεγοι και άποροι αυξάνονται και τα προβλήματα επιδεινώνονται κατά τους χειμερινούς μήνες, ενώ οι κοινωνικές παροχές και εγγυήσεις από την κεντρική διοίκηση ως αποτέλεσμα των οικονομικών μέτρων αδυνατίζουν συνεχώς. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα και την διάρρηξη της συνοχής που τείνει να αντικατασταθεί στο ευρύτερο κέντρο από μια εικόνα κοινωνικού κατακερματισμού και εξαθλίωσης. Συνεπώς σημαντικό καθήκον του Δήμου είναι να συνδράμει τους αδύνατους εξασφαλίζοντάς τους μια στοιχειώδη αξιοπρεπή διαβίωση με αρχή την ίδια την επιβίωση που δυστυχώς ήδη αποτελεί καίριο ζητούμενο. Απαραίτητη είναι η προώθηση της κοινωνικής συνοχής των τομών και ενίοτε των ρήξεων.

8_επιστροφή κατοίκων Μέσα από τη γενική φορολογία περί ακινήτων, και την κρίση με τα συνεπακόλουθα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί, καθώς και με την επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης στο κέντρο, πολλοί κάτοικοι έχουν απομακρυνθεί, συντείνοντας έτσι στην όξυνση των προβλημάτων, οι δε ιδιοκτήτες για οικονομικούς βασικά λόγους (που στην περίπτωση αυτή συμπυκνώνουν πληθώρα άλλων λόγων) δεν επενδύουν στην ανακαίνιση και αναβάθμιση των οικοδομών, με αποτέλεσμα τη συμβολή στον φαύλο κύκλο της επιδείνωσης. Αντίθετα, η επανάκαμψη των κατοίκων στο κέντρο θα αποτελέσει στοιχείο ενδυνάμωσης του κοινωνικού ιστού, και αναζωογόνησης της πόλης. Τούτο όμως απαιτεί προϋποθέσεις που έχουν τόσο οικονομικό όσο και ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα που σχετίζεται με την ποιότητα ζωής που εν προκειμένω κατά μείζονα λόγο αφορά στην ασφαλή διαβίωση και κατ'ελάχισονα λόγω στην εικόνα της πόλης.

9_αστικό τοπίο—τοπόσημα επιχειρεί να προβάλει και αναδείξει τα σημαντικά της τοπόσημα, να διατηρήσει τη συλλογική μνήμη και συνείδηση της πόλης και να τονίσει τη θεσμική της πολυπλοκότητα, μέσα από δράσεις πολιτισμού και τέχνης, τομέας στον οποίο η Αθήνα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

10_ελεύθεροι χώροι Οι επιδιωκόμενες παρεμβάσεις, συνεπώς είναι πολυδιάσπαστες, αφορούν δε και σε δράσεις που συσχετίζονται και με άλλους άξονες (π.χ. οι δράσεις που έχουν σχέση με την παραβατικότητα, π.χ. παραεμπόριο, παράνομα τραπεζοκαθίσματα).

11_ ταυτότητα και branding επιχειρείται να αναδειχθούν τα ιδιαίτερα στοιχεία της περιοχής που θα προσελκύσουν συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες-στόχους για τη χρήση της περιοχής για διαφορετικούς σκοπούς (ελεύθερο χρόνο, εργασία, επιχειρηματικότητα, κατοικία, κ.λπ.). Η στρατηγική branding (που συνδέεται άρρηκτα με το marketing, δηλαδή τη στρατηγική προβολή) καλείται να αντλήσει στοιχεία από διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις, να λάβει υπόψη τις ιδιαιτερότητες διαφορετικών ομάδων και εξειδικευμένων αγορών, να αντιμετωπίσει απρόβλεπτα γεγονότα ή κρίσεις και να ανιχνεύσει τις ιδιαίτερες οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες μιας περιοχής.

12_ καθημερινή διαχείριση (καθαριότητα, φωτισμός, αδέσποτα ζώα, Graffiti, στάθμευση, κλπ.) «Για παράδειγμα, μέρος της καθημερινής λειτουργίας είναι η αντιμετώπιση της παραβατικότητας που σε μεγάλα και πολύπλοκα αστικά συστήματα ενδημεί, και λόγω των εξελίξεων αλλά και της ειδικής ιστορίας στην Αθήνα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και σήμερα πολύ δύσκολα πλέον αντιμετωπίσιμη, ενώ έχει και αυτή σημαντικές επιπτώσεις στην εικόνα, τη λειτουργία αλλά και την οικονομία της πόλης.»

13_ κτηριακό απόθεμα, μέσω της ανανέωσης και ανακαίνισης κτηριακού αποθέματος

14_ πολεοδομικές δράσεις «Οι πολεοδομικές παρεμβάσεις καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα τομέων, κατασκευαστικού και θεσμικού χαρακτήρα. Κατά κανόνα οι αντίστοιχες δράσεις ανήκουν και σε άλλους άξονες, και η «πολυσθένεια» αυτή γίνεται σαφής στο διάγραμμα συσχέτισης αξόνων-δράσεων στο τέλος του παρόντος τμήματος.»

15. Βιώσιμη κινητικότητα

16_ περιβάλλον μέσω πρασίνου και βελτίωση μικροκλίματος

17. Σχεδιασμός, με την πιλοτική εφαρμογή του ΣΟΑΠ

18_ ψηφιακή πόλη Προώθηση ψηφιακής πόλης και ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης

«Καμιά πόλη, και κατά μείζονα λόγο διεθνής μητρόπολη, δεν μπορεί να παίξει το ρόλο της χωρίς ένα ισχυρό κέντρο, τόσο για συμβολικούς λόγους, επειδή το

κέντρο αποτελεί το πιο προβεβλημένο στοιχείο της ταυτότητάς της, όσο και για καθαρά λειτουργικούς λόγους, επειδή το κέντρο αποτελεί προνομιακό χώρο εγκατάστασης ενός σημαντικού τμήματος των μητροπολιτικών δραστηριοτήτων διεθνούς εμβέλειας.»

οι περιοχές προβληματικότητας

Η πρώτη υποδιαίρεση έχει ήδη γίνει στο πλαίσιο του παραδοτέου Α.1 (τμήμα Β-2.2.4.1) με τη διάκριση τεσσάρων επιμέρους χωρικών ενότητων. Η διάκριση έγινε με βάση την ομοιότητα των χαρακτηριστικών και την εγγύτητα των χωρικών ενότητων, που απεικονίζεται σε σκαρίφημα που ακολουθεί συνολικά, και σε τέσσερα επόμενα αυτού αναλυτικά ανά ενότητα. Οι τέσσερις ενότητες είναι οι εξής:

- ΠΗ ενότητα 'Εμπορικό Τρίγωνο – Ψυρρή'
- ΠΗ ενότητα 'Πλατεία Βάθης – Μεταξουργείο – Κεραμεικός'
- ΠΗ ενότητα 'Μουσείο –
- ΠΗ ενότητα 'Πλατεία Βικτωρίας – Πλατεία Αττικής – Άγιος Παύλος'

Η δεύτερη υποδιαίρεση έγινε μεταγενέστερα του παραδοτέου Α.2, και βασίστηκε μεθοδολογικά στον εντοπισμό ζωνών που παρουσιάζουν προβλήματα συγκέντρωσης αναφορικά με τα ακόλουθα ζητήματα: 1) αυξημένος αριθμός διατηρητέων και εγκαταλελειμμένων κτιρίων, 2) σημαντική έλλειψη πολιτιστικών υποδομών, 3) αυξημένος αριθμός κλειστών ξενοδοχείων, 4) αυξημένος αριθμός παραβάσεων ήχου, 5) αυξημένη παραβατικότητα, 6) χαμηλά εισοδήματα, 7) σημαντική έλλειψη αθλητικών χώρων, 8) σημαντική έλλειψη χώρων πρασίνου, 9) σημαντική έλλειψη υποδομών υγείας.

Σε κάποια τμήματα, δύο ή περισσότερες τέτοιες ζώνες επικαλύπτονται, και το φαινόμενο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί οδηγεί δυνττικά σε αλληλοεπίσχυση των προβλημάτων και στη δημιουργία συνδρόμων προβληματικότητας.

Οι περιοχές που παρουσιάζουν σημαντική συγκέντρωση τουλάχιστον 3 προβλημάτων είναι:

- Αγ. Παντελεήμονας: σημαντική έλλειψη πολιτιστικών υποδομών, αυξημένη παραβατικότητα, χαμηλά εισοδήματα

- Αριστογέννους (κάτω από την Αριστοτέλους): σημαντική έλλειψη πολιτιστικών υποδομών, αυξημένη παραβατικότητα, χαμηλά εισοδήματα
- Πλ. Αττικής: σημαντική έλλειψη πολιτιστικών υποδομών, αυξημένη παραβατικότητα, χαμηλά εισοδήματα (κάτω από την Αχαρνών)
- Ιουλιανού-Φιλαδελφείας (κάτω από την Αριστοτέλους) : σημαντική έλλειψη πολιτιστικών υποδομών, αυξημένη παραβατικότητα, χαμηλά εισοδήματα (κάτω από την Αχαρνών)
- Αγ. Παύλος: αυξημένος αριθμός διατηρητέων και εγκαταλελειμμένων κτιρίων, έλλειψη πολιτιστικών υποδομών, χαμηλά εισοδήματα (κάτω από την Αχαρνών), αυξημένος αριθμός κλειστών ξενοδοχείων
- Πλ. Βάθης-Αγ. Κωνσταντίνος: αυξημένος αριθμός διατηρητέων και εγκαταλελειμμένων κτιρίων, χαμηλά εισοδήματα (κάτω από την Αχαρνών), αυξημένος αριθμός κλειστών ξενοδοχείων
 - Μεταξουργείο (τμήμα): αυξημένος αριθμός διατηρητέων και εγκαταλελειμμένων κτιρίων, αυξημένος αριθμός παραβάσεων ήχου, αυξημένη παραβατικότητα, χαμηλά εισοδήματα
 - Κεραμεικός (τμήμα): αυξημένος αριθμός διατηρητέων και εγκαταλελειμμένων κτιρίων, αυξημένος αριθμός παραβάσεων ήχου, αυξημένη παραβατικότητα, χαμηλά εισοδήματα

[Βιβλιογραφία]

- Althusser, L. (1990), *"Theory, theoretical practice and theoretical formation: ideology and ideological struggle"*, σε *Philosophy and the spontaneous philosophy of the scientists and other essays*, London: Verso.
- Butler J.(1990), *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York:Routledge
- Campkin, B. (2013) *Placing 'Matter Out of Place': Purity and Danger as Evidence for Architecture and Urbanism*, *Architectural Theory Review*
- Cangemi K., Langman L., (2004), *Globalization and the luminal: Transgression, Identity and the Urban Primitive*, σε *The City as an Entertainment Machine*, Ed. Terry Nichols Clark, LEXINGTON BOOKS
- Cresswell T., (1996), *In Place/Out of Place: Geography, Ideology and Transgression*, University of Minnesota Press
- Cohen S. (1985), *Visions of Social Control: Crime, Punishment and Classification*by, Cambridge: Polity Press,
- Derrida J. (2003), *The rhetoric of drugs*, σε *High culture: Reflections on addiction and modernity*(p.19-43), NewYork: State University of New York Press
- Douglass M. (1966) *Purity and Danger, an Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. New York:
- Eisinger P., (2000) *The Politics of Bread and Circuses: Building the City for the Visitor Class*, σε *Urban Affairs Review*, vol. 35 no. 3 316-333
- Farrar M. E.(2002), *Making the City Beautiful: Aesthetic reform and the (Dis)placement of Bodies* , σε *Embodied Utopias: Gender, social change and the modern metropolis*, New York: Routledge
- Florida R.(2002), *The rise of the creative class and how it's transforming work, leisure and everyday life*, New York: Basic Books
- Hetzler O., Medina V.E., Overfelt D., (2006), *Gentrification, Displacement and New Urbanism: The Next Racial Project**, σε *Societation Today*, Volume 4, Number 2
- Hubbard, P. (1996), '*Urban design and city regeneration: social representations of , entrepreneurial landscapes'*, σε *Urban Studies*, 33(8), 1441—6
- Grosz E. (1995), *Bodies-Cities*, σε *Space, Time and Perversion: essays on the politics of bodies*, London: Routledge

Koutrolikoy P. , Siatitsa, (2011), *The construction of a "public" discourse for Athens centre: media, migrants and inner-city regeneration*

Sassen S. (1996), *Whose City Is It? Globalization and the Formation of New Claims*, σε *Public Culture*, 8: 205-223, University of Chicago

Short J.R.(1999) *Urban imaginers: boosterism and the representation of cities*, σε *The urban growth machine: critical perspectives two decades later*, New York: State University of New York Press

Sibley D.(1995) *Geographies of Exclusion* New York: Routledge

Slater T. (2015), *Territorial Stigmatization: Symbolic Defamation and the Contemporary Metropolis*, σε *The Handbook of New Urban Studies*, J. Hannigan and G. Richards (Eds) London: Sage Publications.

Smith N., (1996), *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*, London: Routledge

Sommers J.(1998) *Men on the margins: masculinity and space in downtown Vancouver 1950-1986*. *Urban Geography* 19

Takahashi L.m. (1997) *The socio-spatial stigmatization of homelessness and HIV/AIDS towards an explanation of the NIMBY syndrome*, *Social Science and Medicine* 45

ŽIŽEK S. (1994) *The Spectre of Ideology*, in *Mapping Ideology* London New York: VERSO

Αθανασίου Α., (2007), *Ζωή στο όριο Δοκίμια για το σώμα, το φύλο και τη βιοπολιτική*, Αθήνα: Εκκρεμές

Althusser L. (1983), *Θέσεις, Αθήνα: Θεμέλιο* (ελληνική μετάφραση του Positions).

Althusser L. (1987), «*Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του Κράτους (IMK)*», *Θέσεις*, τ. 21 (ελληνική μετάφραση του «Note sur les AIE»)

Βουτυρά Ε., (2014), *Κουλιτούρες της "ασφάλειας" και οι ανασφάλειες των προσφύγων*, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑΣ, επιμ ΠΑΠΑΤΑΞΙΑΡΧΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ, ΤΟΥΛΑΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, Αθήνα: Αλεξάνδρεια